



LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

SIJAISHUOLTOPROSESSIN ALKUVAIHE LAABAN OY:SSÄ

Jantunen, Juha & Virtanen Petri

2011 Hyvinkää

SIJAISHUOLTOPROSESSIN ALKUVAIHE LAABAN OY:SSÄ

FIRST STEPS IN THE FOSTERCARE PROCESS IN LAABAN OY

Jantunen Juha
Virtanen Petri

SIJAISHUOLTOPROSESSIN ALKUVAIHE LAABAN OY:SSÄ

Vuosi

2011

Sivumäärä 69

Teimme opinnäytetyömme Laaban Oy:n toiveesta. Laaban Oy on yksityinen lastensuojelulaitos, johon kuuluu kaksi yksikköä; Riihenmäen Ryhmäkoti sekä Ryhmäkoti Metsäpolku.

Laaban Oy:llä on käytössään toimintakäsikirja, joka osaltaan ohjaa yrityksen toimintaa. Toimintakäsikirjaan sisältyy prosessikuvaukset, joista taas yksi osa on uuden asiakkaan tulo- ja muuttoprosessi. Opinnäytetyömme tarkoituksena on uuden asiakkaan eli sijoitetun lapsen tulo- ja muuttoprosessin kartoittaminen. Kartoittamisella tarkoitamme tässä yhteydessä tulo- ja muuttoprosessin rakenteen, kulun ja käytänteiden näkyväksi tekemistä. Tarkoituksena on kerätä kokemuksiin perustuvaa tietoa työntekijöiltä ja yksiköissä asuvilta lapsilta tulo- ja muuttoprosessista. Lisäksi tarkoituksenamme on löytää tulo- ja muuttoprosessiin liittyviä toimivia käytänteitä sekä kehittämiskohteita. Keräämämme tiedon on tarkoitus toimia apuna ja pohjana Laaban Oy:n johtoryhmälle prosessikuvauksen laatimiseen. Prosessikuvauksen funktiona on välittää koko työyhteisön hiljaista tietoa yksilötasolle, eli päivittää pitkäaikaisten työntekijöiden tietämystä, nopeuttaa uuden työntekijän orientoitumista työhön ja ennen kaikkea nopeuttaa ja helpottaa uuden lapsen tulo- ja muuttoprosessia ja lapsen asettumista.

Opinnäytetyömme on tutkimusosio on luonteeltaan laadullinen. Aineistonkeruumenetelmänä käytimme fokusryhmähaastatteluja sekä parihaastatteluja. Haastattelimme kummankin ryhmäkodin lapsia sekä työntekijöitä erikseen. Analyysimenetelmänä käytimme sisällönanalyysia.

Asiasanat: lastensuojelu, sijaishuolto, prosessikuvaus, tulo- ja muuttoprosessi

Jantunen Juha
Virtanen Petri

FIRST STEPS IN THE FOSTERCARE PROCESS IN LAABAN OY

Year 2011

Pages 69

The main study for our thesis was commissioned by the Laaban Oy. Laaban Oy is a private, non-governmental and non-municipal child welfare organization, consisting of two separate units, Riihenmäen Ryhmäkoti and Ryhmäkoti Metsäpolku.

Laaban Oy has in its use a directive that gives the company its operative guidelines. The directive includes process descriptions, one part of them dealing with the entry, transfer and moving process of a new customer in the child welfare service. Our thesis aimed to map out this process. By mapping out we mean the charting of the structure, progression and the conventions in the case in question. Our main goal is to gather data and information based on the knowledge of the staff and children living in these particular units. We intended to find existing conventions, which were stated as being functional and we also tried to point out subjects that required improvement. The gathered data will operate as a template and help the Laaban Oy executive group to work on the new process descriptions. The function of the process descriptions was to provide tacit knowledge from the whole working community to the individual level. This knowledge gathered together should upgrade the know-how of long-term employees, speed up the orientation of new employees and above all, ease the moving and settling down of a new child.

The nature of the thesis' research section was qualitative. The data was collected in focus group-interviews. We interviewed the children and the employees from both of the units as separate groups. The interviews were analysed with content analysis.

Keywords: child welfare service, child welfare faculty, process descriptions, the entry and moving process

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	8
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA KÄSITTEET	10
2.1 Sijaishuolto	10
2.2 Laaban Oy	13
2.3 Taustaa tulo- ja muuttoprosessille.....	15
3 LAABAN OY:SSÄ KÄYTETTÄVÄT TYÖMENETELMÄT.....	17
3.1 DDP	17
3.1.1 DDP perustuu kiintymyssuhteeseen.....	18
3.1.2 DDP:n pääperiaatteita	19
3.2 Omaohjaajuus.....	20
4 LAADUN KEHITTÄMINEN SIJAISHUOLLOSSA	22
4.1 Työn kehittämisen teoria	22
4.2 Laatu ja laadunhallinta	23
4.3 Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit	24
5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA MENETELMÄLLISET VALINNAT	27
5.1 Tutkimuskysymykset	27
5.2 Kvalitatiivinen tutkimusote.....	27
5.3 Tapaustutkimus	28
5.4 Aineiston hankinta	30
5.4.1 Haastattelu.....	31
5.4.2 Fokusryhmähaastattelu	31
5.4.3 Lasten ja nuorten haastattelu	34
5.4.4 Litterointi	36
5.5 Aineiston analyysi	36
5.5.1 Induktiivinen analyysi	36
5.5.2 Sisällönanalyysi	36
5.6 Eettisyys	39
5.7 Luotettavuus	40
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	42
6.1 Haastattelukysymysten tekeminen.....	42
6.1.1 Työntekijöiden haastattelu	44
6.1.2 Lasten haastattelu	45
6.2 Analyysin tekeminen.....	46
7 TULOKSET	47
7.1 Lasten haastattelujen tulokset	47
7.1.1 Taloon asettuminen	47
7.1.2 Työntekijät ja muut ryhmäkodin lapset	47
7.1.3 Ryhmäkodin tilat ja käytänteet	48
7.2 Työntekijöiden haastattelujen tulokset.....	49
7.2.1 Tiedonkulku	49

7.2.2 Omaohjaaja	50
7.2.3 Uusi lapsi	50
7.2.4 Asettuminen ja kiintyminen.....	51
7.3 Johtopäätökset	52
8 POHDINNAT	54
8.1 Haastattelut	54
8.2 Analyysit	55
8.3 Tulokset ja tavoitteiden saavuttaminen	55
LÄHTEET	57
LIITTEET	61

1 JOHDANTO

Teimme opinnäytetyömme Laaban Oy:n toiveesta. Kumpikin opinnäytetyön tekijöistä on tehnyt lastensuojelutyötä noin kolmen vuoden ajan. Olemme työssämme havainneet, että uuden lapsen sijoituksen alkuvaiheilla on keskeinen merkitys koko sijoitusprosessin kannalta. Mielestämme on tärkeää, että lapsi pystyy kiinnittymään sijoituspaikkaan mahdollisimman nopeasti ja tuntemaan paikan kodikseen ainakin jollain tasolla. On myös tärkeää, että uuden lapsen kanssa työskennellään intensiivisesti heti sijoituksen alkuvaiheessa ja että tämä helpottaa sijoituksen onnisumista. Olemme pitäneet myös merkittävänä sitä, että lapsen vahvuuksia ja mahdollisia haasteita aiheuttavia tekijöitä kartoitetaan heti sijoituksen alkuvaiheessa. Mielestämme tämä helpottaa myös koko työryhmän työskentelyä uuden lapsen kanssa.

Toinen opinnäytetyömme tekijöistä alkoi miettimään opinnäytetyön aihetta syksyllä 2009. Aiheen valinta perustui henkilökohtaiseen kiinnostukseen ja näkemykseen siitä, että lapsen sijoituksen alkuvaiheet ovat tärkeitä koko myöhemmän sijoituksen keston kannalta. Opinnäytetyön toinen tekijä kävi keskusteluja aiheesta muun työryhmän sekä Laaban Oy:n kasvatusjohtajan kanssa. Kasvatusjohtaja kertoi, että hän oli toisen toiminnanjohtajan kanssa jo aiemmin miettinyt sitä, että uuden lapsen tulo- ja muuttoprosessia koskevaa tietoa tulisi syventää, joten päätimme valita tuon tulo- ja muuttoprosessin tutkimisen ja syventämisen opinnäytetyön aiheeksi. Toinen opinnäytetyömme tekijöistä työskenteli samassa yrityksessä ja talvella 2009 päätimme, että laadimme opinnäytetyön yhdessä. Tämän jälkeen olimme yhteydessä kasvatusjohtajaan sekä vastaavaan ohjaajaan ja he antoivat ideoita ja neuvoja sekä toivomuksia opinnäytetyön tavoitteiden suhteen.

Laaban Oy:llä on käytössään toimintakäsikirja, joka osaltaan ohjaa yrityksen toimintaa. Toimintakäsikirjaan sisältyy prosessikuvaukset, joista taas yksi osa on uuden asiakkaan tulo- ja muuttoprosessi. Prosessikuvauksen funktiona on välittää koko työyhteisön hiljaista tietoa yksilötasolle, eli päivittää pitkäaikaisten työntekijöiden tietämystä, nopeuttaa uuden työntekijän orientoitumista työhön ja ennen kaikkea nopeuttaa ja helpottaa uuden lapsen tulo- ja muuttoprosessia ja lapsen asettumista. Prosessikuvausten on tarkoitus toimia eräänlaisena ”perehdytyskansiona” työntekijöille.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on uuden asiakkaan tulo- ja muuttoprosessin kulun tarkastelu. Tarkastelemme tulo- ja muuttoprosessin rakennetta, kulkua ja käytänteitä. Tarkoituksenamme on koota tietoa tulo- ja muuttoprosessista sekä löytää siitä toimivia käytänteitä sekä mahdollisia kehittämiskohteita. Keräämämme tiedon on tarkoitus toimia apuna ja pohjana Laaban Oy:n johtoryhmälle lopullisen tulo- ja muuttoprosessin prosessikuvauksen laatimiseen.

Olemme tiivistäneet opinnäytetyömme tutkimusosan keskeiseksi tutkimusongelmaksi seuraavaa. Mitä tietoa Laaban Oy:ssä on tällä hetkellä uuden lapsen tulo- ja muuttoprosessista? Tiedon koonti tapahtuu haastattelujen avulla. Toinen tutkimusongelma on; mitä kehittämiskohteita uuden lapsen tulo- ja muuttoprosessissa on? Laaban Oy:ssä on käytössä vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia (DDP) työmuotona. Opinnäytetyössämme on myös tarkoitus pohtia DDP-menetelmien soveltamista uuden asiakkaan tulo- ja muuttoprosessiin.

Opinnäytetyön tiedonhakupajassa yritimme löytää opettajan kanssa aiheitamme koskevia muita tutkimuksia. Etsimme aiheita koskevia tutkimuksia useista eri tietokannoista ja eri hakukoneilla ja hakusanoille. Emme löytäneet suomenkielisiä tutkimusta, jotka olisivat vastanneet tarkalleen aiheitamme. Suurin osa sijaishuoltoa koskevista tutkimuksista käsitteli itse huostaanottoprosessia. Eli lähinnä sosiaalityöntekijöiden työkenttää ja asioita, jotka tehdään ennen varsinaista laitossijoitusta tai jotka koskevat sijoituspaikan valintaa. Myös lasten kodin arjesta sekä jälkihuollosta ja siitä, miten lastenkotilapset selviävät myöhemmin elämässään, löytyi lukuisia tutkimuksia. Varsinaisesti laitossijoituksen alkuvaiheista emme löytäneet yhtään tutkimusta.

Käytämme keskeisenä lähdemateriaalina kuitenkin Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit (2005) -teosta. Siinä on määritelty tiettyjä laatukriteereitä laitossijoituksen alkuvaiheille. Myös lastensuojelulaki toimii pohjana työskentelyllemme. Lisäksi olemme tutustuneet muuhun lastensuojelua käsittelevään kirjallisuuteen ja opinnäytetöihin.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA KÄSITTEET

2.1 Sijaishuolto

Huostaanotto yksi kiistellyimpiä lastensuojelun ja sosiaalihuollon toimenpiteistä. Huostaanoton katsotaan olevan viimeinen keino ja monessa suhteessa jyrkkä toimenpide lapsen edun saavuttamiseksi. Lastensuojelusta ja ennen kaikkea huostaanotoista käytävissä keskustelussa jakaudutaan yleensä kahteen leiriin; toisen osapuolen mukaan huostaanottoja tehdään liikaa ja liian herkästi, toisen osapuolen mukaan huostaanoton kriteereitä tulisi höllentää ja huostaanottoja lisätä. Kaiken kaikkiaan huostaanottojen määrä lähivuosina on lisääntynyt. (Ihalainen & Kettunen 2006, 87.)

Yksi keskeisiä kysymyksiä lastensuojelussa onkin, milloin huostaanottoon tulee ryhtyä ja miten huostaanoton tarvetta arvioidaan. Joitain vastauksia kysymyksiin pyrkii antamaan Lastensuojelun kehittämisohjelman huostaanotto-työryhmän raportti, jonka mukaan tärkeimpiä tarkasteltavia kohtia ovat oikea-aikaisuus, lapsen etu, normaalin ja poikkeavan käytöksen arviointi, kunnan palvelurakenne sekä nuoren ja vanhemman suhtautuminen huostaanottoon. Oikea-aikaisuudessa pyritään löytämään se kohta, jolloin avohuollon keinot osoittautuvat riittämättömiksi tai avohuollon tukitoimiin johtaneet ongelmat ovat ohimeneviä. Lapsen etua mietittäessä tulisi kartoittaa useamman asiantuntijan näkemys lapsen edun määritelmästä. Käytökseen liittyvä arviointi tulisi suhteuttaa asuinalueeseen, arvioijan henkilökohtaiseen näkemykseen ja poikkeavuuden sallittavaan määrään. Kuntarakenne osaltaan sanelee huostaanoton herkkyyssasteen, sillä isommilla kunnilla on luultavasti enemmän resursseja huostaanoton järjestämiseen kuin pienemmällä kunnalla. Jos nuori itse haluaa huostaanottoa, on sen järjestäminen huomattavasti helpompaa kuin vastentahtoisen huostaanoton. Useimmissa tapauksissa ongelmat kielletään, jolloin huostaanoton päädytään vasta tilanteen kriisiytyttyä. (Kananoja ym. 2007, 154-155.)

Lastensuojelun tarpeelle voi olla monia syitä. Yleisimmin tarve johtuu heikosta tai riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisoloihin tai asunnon puuttumisesta. Jos edellä mainitut kohdat täyttyvät ja ovat esteenä lapsen kehittymiselle, on kunnan järjestettävä riittävä taloudellinen tuki sekä korjattavat asumisoloihin liittyvät puutteet sekä järjestettävä tarpeen vaatima sijaishuolto. (Kari & Pakaslahti 2003, 155.)

Huostaanotto ei ole milloinkaan helppo tapahtuma. Huostaanotolla on monia ulottuvuuksia, se voidaan jakaa sosiaaliseen, psykologiseen ja juridiseen osaan. Toimenpiteellä pyritään auttamaan ennen kaikkea lasta, mutta myös lapsen perhettä. Päämääränä huostaanotolla on saada lapsen elämään myönteistä vaikutusta. (Roos 2004, 16.) Lastensuojelulaki velvoittaa käyttämään huostaanottoa silloin, kun lapsi on vaarassa. Huostaanotto on keinona rankka ja äärim-

mäinen, johon joudutaan turvautumaan, mikäli se täyttää lastensuojelulain 16. pykälän vaatimukset kolmessa kohdassa. Mikäli kodin olosuhteet tai lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään, esimerkiksi ilmenee lapsen tai vanhempien päihteiden käyttöä, voidaan huostaanottoa ennen tukeutua avohuollon tukitoimenpiteisiin. Lapsen tilanteen vaarallisuus on toki tulkinvaraista. Kysymys on lapsen iästä, kehitystasosta sekä puutteiden tilapäisyydestä. Mikäli avohuollon tukitoimet eivät kuitenkaan riitä, voidaan kunnan sosiaalilautakunta velvoittaa toimimaan lapsen edun mukaisesti. Jos sijaishuollon katsotaan olevan lapsen edun mukaista ja sen tarve todetaan akuutiksi, voidaan huostaanottoon tähdätä. Useimmiten ennen huostaanoton konkretisoitumista sitä edeltää vuosia kestävä prosessi, jossa kodin olosuhteet, vanhempien elämäntilannetta ja lapsen omaa käyttäytymistä on tarkkailtu. (Roos 2004, 15)

Huostaanoton aikana sosiaalilautakunnalla on velvollisuus järjestää lapselle päivittäinen hoito ja kasvatusta. Huostaanotetun lapsen vanhemmat eivät kuitenkaan menetä automaattisesti lapsen huoltajuutta tai vanhemmuutta. Huostaanoton kesto määritellään aina toistaiseksi. Huostaanotto voidaan purkaa, mikäli huoltajan tilassa tai tilanteessa tapahtuu kohenemistä tai huostaanoton purun ei katsota olevan vastoin lapsen etua. Huostaanoton purkua voi pidemmällä aikavälillä vaikeuttaa lapsen kiintymisen sijoituspaikkaan ja sen työntekijöihin, ja omat vanhemmat ovat ajan myötä muuttuneet vieraammiksi. (Roos 2004, 15.)

Roos (2004) on pyrkinyt jakamaan huostaanoton prosessin kolmeen osaan, joiden pohjalta voidaan tarkastella huostaanoton vaikuttavuuden laatua:

1. Lapsen edun kriteerit

Lapsen etu tulee ottaa huomioon ennen kaikkea. Lyhyellä aikavälillä huostaanoton toimivuus ja onnistuminen voidaan nähdä lapsen rauhoittumisena, eri oireiden lievittymisenä sekä kykynä keskittyä koulunkäyntiin. Pidemmällä aikavälillä lapsen pitäisi ainakin teoreettisesti kasvaa tasepainoiseksi ja työkykyiseksi aikuiseksi, jolla on läheisiä ihmissuhteita. Parhaimmillaan täysin onnistunut huostaanotto katkaisee huonosaisuuden kierteen, joka yleensä ulottuu sukupolvienkin yli synnyttäen uusia lastensuojeluasiakkuuksia.

2. Laillisuuskriteerit

Huostaanoton eteneminen tulee tapahtua lain puitteissa. Huostaanoton valmistelu ja lopettaminen tulee tehdä lastensuojelulain säädöksiä noudattaen. Kaikkien asiaomaisten oikeusturva on huomioitava koko prosessin ajan. Niin lasta kuin vanhempia tulee kuulla ja suunnitelmista sekä päätöksistä tulee informoida mahdollisimman pian. Toimenpiteiden tulisi tapahtua osapuolten yhteisymmärryksessä, tosin aina se ei

ole mahdollista. Päätökset tulee tehdä kirjallisesti ja ne tekee toimivaltainen työntekijä. Tapahtumien tulee edetä lainmukaisissa aikarajoissa.

3. Subjektiivisen kokemuksen kriteerit

Huostaanoton luomat vaikeat tilanteet aiheuttavat ristiriitoja, joiden välttäminen ei yleensä ole mahdollista. Ristiriidat sisältävät epätoivoa ja hätää, jotka ovat koko prosessin keskeisimmät koetinkivet. Huostaanoton tapahtumaketjun arvioinnissa herkimpinä mittareina toimivat lapsen, vanhempien ja työntekijöiden tunteet. Tilanne herättää useita kysymyksiä, kuten onko lasta ja vanhempia kuultu riittävästi valmistelussa ja täytäntöönpanossa, ovatko asianosaiset päässeet tarpeeksi vaikuttamaan päätöksentekoon, tuntevatko vanhemmat saavansa ihmisarvoista ja arvokasta kohtelua?

Huostaanottoa voidaan ymmärtää kriisinä, voimavaroja kuluttavan tapahtumana. Kriisin yleinen piirre on siitä selviytyminen ja tähän yhteen seikkaan eli selviytymiseen keskittyminen voi viedä huomion muista asioista jolloin konfliktit syntyvät. Vanhemman keskittyessä lapsen tilanteeseen, voivat esimerkiksi sovitut tapaamisajat tai palaverit unohtua, jolloin saattaa syntyä väitteitä informaation puutteesta tai tiedon pimittämisestä. Yksinkertaisen asian voi joutua kertomaan moneen kertaan.

Lastenkodiksi määritellään paikka, joka on valtion, kunnan tai yksityisen tahon omistama koti, jossa asuu huostaan otettuja tai avohuollon tukitoimenpiteenä sinne sijoitettuja lapsia. Suutarilan kansalaishistoriaa käsittelevään ja verkossa julkaistuun artikkeliin on Liisa Nordman löytänyt maininnan, jonka mukaan vuonna 1753 perustettiin Suomen ensimmäinen lastenkoti Kulosaareen. Augustin Ehrensward oli huolissaan lasten suuresta kuolleisuudesta. Ehrenswardin mukaan köyhyys ja laiminlyöty lastenhoito olivat kuolleisuuden syinä. (Nordman, 2002.) Ensimmäisten sotien jälkeisen ajan lastensuojelulaitosten tarkoitus oli huolehtia perushoidosta, perushuolenpidosta ja kotikasvatuksen korvaavan kasvatuksen huolehtimisesta. Näitä paikkoja tarvittiin yleensä tietyn väestön osan köyhyyden ja orpouden aiheuttamien ongelmien vuoksi. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 62.)

Lastensuojelulain mukaan sijaishuoltopaikan määritelmään kuuluvat lastenkodin lisäksi nuorisokodit ja koulukodit sekä muut tähän rinnastettavat yksiköt, kuten vastaanottokodit ja laitoslavan saaneet perhekodit (Saastamoinen 2008, 86). Laaban Oy sijoittuu ryhmäkoti -nimikkeellään lastenkodin ja perhekodin välimaastoon. Laaban Oy:n yksiköt toimivat lastenkotien periaatteiden ja lain asettamien vaatimusten mukaan, mutta toimintaympäristö on pyritty pitämään mahdollisimman kodinomaisena, irrallaan laitosisuudesta.

Monet lastensuojelulaitokset tarjoavat myös kriisiapua sekä mahdollisuuden lyhytaikaiseen sijoitukseen. Lastensuojelulaitokset voidaan jakaa toimintansa perusteella karkeasti kahteen

osaan, eli vastaanottokoteihin ja pitkäaikaista hoitoa tarjoaviin yksiköihin. Lyhtyaikaisesta sijoituksesta tai vastaanottokodin jaksolta lapsi voi joko palata kotiinsa tai lapselle etsitään sopiva jatkosijoituspaikka ottaen huomioon lapsen kehityksen tason ja muut vaatimukset. Muita vaatimuksia voivat olla tarve erityiselle huolenpidolle tai tiettyyn työmuotoon erikoistuneelle yksikölle. Vastaanottoyksikössä tehtävä työ painottuu pitkälti kriisihoitoon ja arviointityöhön. Pitkäaikaisessa sijoituksessa lapsi voi olla sijoitettuna täysi-ikäiseksi saakka. (Saastamoinen 2008, 86.)

Sijaishuollon määrittely lastensuojelulaitokseksi on rajoitustoimenpiteiden kannalta ratkaisevaa. Rajoitustoimenpiteitä voidaan soveltaa vain laitoshuollossa olevaan lapseen. Poikkeuksena kuitenkin perhehoitoon sijoitetun lapsen yhteydenpitoa voidaan rajoittaa sekä olinpaikka voidaan jättää ilmoittamatta. Tämä ei siis olisi mahdollista ilman sijaishuollon määrittelyä lastensuojelulain alaiseksi. (Saastamoinen 2008, 87.)

Lasten laitoshuollon edellytykset on määritelty melko väljästi. Yleensä näillä seikoilla pyritään saamaan kilpailutustilanteissa etumatkaa kilpailijaan nähden. Kilpailutuksen yhteydessä erilaisten terapiamuotojen korostaminen ja tarjoaminen edesauttaa sijoitettavien lasten määrän kasvua kilpailutukseen lähteneelle lastenkodille, yleensä yksityiset tahot käyttävät erikoistumista kilpailuvalttina. Sijaishuollon laatuun katsotaan vaikuttavan henkilöstön määrän ja ammattitaidon, ja toimitilojen sekä toimintavälineiden tulee olla asianmukaiset. Asianmukaisuutta tilojen suhteen voidaan karkeasti arvioida sillä, onko lapsella mahdollisuus riittävään yksityisyyteen. Yksityisyys on välttämätöntä lapsen identiteetin rakentumiselle. Toimitilojen tulee tarjota myös tarpeeksi isot ja väljät tilat muiden lasten ja aikuisten kanssa oleskeluun ja toimimiseen. (Saastamoinen 2008, 88.)

Muuten toimitilojen vaatimukset ovat löyhät. Vuonna 1998 SOSPA-työryhmä esitti, ettei kahden toisilleen entuudestaan tuntemattoman henkilön sijoittaminen samaan huoneeseen ole perusteltua, ja pitkäaikaisessa sijoituksessa tulee kodinomaisuuden ja normaalin perheasunnon viihtyvyyden toteutua ja asunnon tulee sijaita normaalissa ympäristössä. Lastensuojelun asiakkaan huoneeseen tulee työryhmän mukaan mahtua sängyn lisäksi muitakin huonekaluja, kuten tuoli ja pöytä, ja asuinpinta-alan tulisi olla vähintään 12-15 neliometriä. (Saastamoinen 2008, 88-89.)

2.2 Laaban Oy

Laaban Oy:hyn kuuluu kaksi lastensuojelulaitosta; Riihenmäen Ryhmäkoti sekä Ryhmäkoti Metsäpolku. Kumpikin ryhmäkoti sijaitsee Mäntsälässä ja tarjoaa sijaishuoltopalveluita lapsille ja nuorille. Sijoittajina toimivat lähikuntien sosiaalilautakunnat. Kumpikin ryhmäkoti on suuntautunut pitkäaikaisten asiakassuhteiden sekä terapeuttisen hoito- ja kasvatustyön to-

teuttamiseen ja erikoistunut varhaisten kiintymyssuhdehäiriöiden hoitoon. Ryhmäkotien palvelut on tarkoitettu huostaanotetuille sekä avohuollon tukitoimina sijoitetuille lapsille ja nuorille. Sijaishuollon kentällä Laaban Oy:n lastensuojelulaitosten tarjoamat palvelut sijoittuvat perhekotien ja suurten laitosten välimaastoon. Riihenmäen Ryhmäkoti ottaa myös lapsia vastaan kriisisijoituksena. Tällöin äkillistä turvaa ja suojaa tarvitsevat lapset voidaan majoittaa Riihenmäen Ryhmäkodin tiloihin enintään kolmeksi päiväksi, jonka jälkeen näille lapsille on hankittava jokin toinen sijoituspaikka, mikäli ryhmäkodissa ei ole tällöin vapaita paikkoja. Palveluihin kuuluu myös jälkihuollon suunnittelu sekä toteutus asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Tarvittaessa yksiköt tarjoavat arviointijaksoa avohuollon tukitoimina sijoitetuille tai huostaanotetuille asiakkaille kokonaistilanteen kartoittamisen tueksi (kesto 4-12 vkoa).

Kumpikin ryhmäkoti on seitsemänpaikkainen. Opinnäytetyön tekohetkellä Riihenmäen ryhmäkodissa asui sijoitettuna neljä ja Ryhmäkoti Metsäpolulla seitsemän lasta. Lapset ovat iältään 9-17-vuotiaita. Laaban Oy:llä on mahdollisuus myös tarjota jälkihuollon palveluita erillisellä sopimuksella. Tällä hetkellä Riihenmäen Ryhmäkodilla on jälkihuollettavana yksi henkilö.

Laaban Oy:ssä työskentelee vakituisesti yhteensä 14 henkilöä. Työntekijät jakaantuvat tasaisesti kummankin yksikön kesken. Henkilöstö koostuu sosiaali- ja terveysalan sekä psykiatrisen hoidon ammattilaisista. Lisäksi ryhmäkotien hoitotiimiä ohjaa ja täydentää työnohjaaja, lasten ja nuorten psykiatri sekä DDP-terapeutti (koulutuksessa) ja psykoterapeutti (koulutuksessa). Työtiimiin kuuluu myös joukko sijaisia ja keikkatyöntekijöitä. Työntekijöiden toimenkuvaan kuuluvat lasten ja nuorten hoito- ja kasvatustehtävät sekä erilaisista arkiaskareista huolehtiminen. Omaohjaajuus kuuluu myös jokaiselle työntekijälle. Työntekijöistä suurin piirtein puolet on miehiä ja puolet naisia. Laitosten kesken tehdään tiivistä yhteistyötä ja välillä, jos lapsia on vähän paikalla, saatetaan ryhmäkodit yhdistää viikonlopuiksi.

Kummatkin ryhmäkodit sijaitsevat lähekkäin Mäntsälän keskustan läheisyydessä, rauhallisella pientaloalueella. Kummassakin yksikössä on suurimmalla osalla lapsista omat huoneet ja niissä on myös erilaisia harrastustiloja. Ryhmäkotien piha-alue on suuri, ja se myös luo osaltaan toiminnalle hyvät ja turvalliset puitteet. Laaban Oy:n ryhmäkodit ovat yksi harvoja laitoksia Suomessa jonka koko henkilöstö on koulutettu käyttämään vuorovaikutteista kehityopsykoterapiaa (DDP) osana lastensuojelun arkea.

Sekä Riihenmäen ryhmäkodissa että Ryhmäkoti Metsäpolulla työskentelee vakituisena viisi ohjaajaa kumpaakin yksikköä kohden. Ohjaajien lukumäärä saattaa toisinaan lievästi vaihdella lapsimäärästä ja rekrytointitilanteesta riippuen. Lisäksi kummallakin yksiköllä on nimetty nä oma vastaava ohjaaja. Laaban Oy:ssä työskentelee lisäksi kaksi toiminnanjohtajaa. Toiminnanjohtajista toinen on työskentelee kasvatusjohtajana ja toinen henkilöstöjohtajana.

Lisäksi toiminnanjohtajat ja kummankin laitoksen vastaavat ohjaajat yhdessä muodostavat johtoryhmän, joka suunnittelee ja vastaa ryhmäkotien toiminnasta.

2.3 Taustaa tulo- ja muuttoprosessille

Päivi Känkänen (2009) kuvaa erilaisia siirtymävaiheita sijaishuollossa. Näitä siirtymävaiheita ovat Känkäsen mukaan esimerkiksi lastensuojelun rajamaastot avo- ja sijaishuollon välillä sekä siirtymiset erilaisten sijaishuoltopaikkojen välillä tai sijaishuollosta jälkihuollon piiriin. Känkänen kuvailee näitä siirtymävaiheita haavoittuviksi alueiksi lastensuojelussa. Näissä tilanteissa aikuisilla on suuri rooli, ja keskeisenä haasteena on pystyä turvaamaan lapsen hyvinvointi ja arki. On myös tärkeää varmistaa, että lapsilla säilyy tunnetason kokemus siitä, että heistä pidetään huolta ja että he ovat turvassa. (Känkänen 2009, 232.)

Erilaisissa siirtymäkohdissa kertautuvat ja kasaantuvat jo lapsen aiemmissa elämänvaiheissa tutuiksi tulleet asiat, kuten uudelleen aloittaminen ja luopuminen. Onkin tärkeää pohtia, miten näiden prosessien toistuminen vaikuttaa lapsen kokemusmaailmassa ja mitä se lapselle merkitsee. Lapsesta huolta pitävien aikuisten tulisi olla tarpeeksi harjaantuneita näkemään, mikä tekee missäkin tilanteessa hyvää lapselle ja mitä hän kulloinkin tarvitsee. Mahdollinen päätyminen laitossijoitukseen merkitsee isoja muutoksia lapsen elämässä. On tavallista, että lapsille, jotka ovat lastensuojelun piirissä, on kertynyt paljon erilaisia kokemuksia kodin olosuhteista, sijoitusprosesseista sekä siirtymisistä paikasta toiseen. Lasten kokemukset saattavat vaihdella paljonkin häpeästä ja kauhusta toiveikkuuteen ja helpotukseen. Kasvuolot ja suhteet laitossijoituksen aikana, sitä ennen sekä sijoituksen jälkeen, saattavat vaikuttaa lasten kokemuksiin hyvinvoinnista ja omasta arvosta hyvinkin pitkäkestoisesti. Tämä vaikuttaa myös koko sijoituksen onnistumiseen. (Känkänen 2009, 233.)

Lastensuojelutyön dokumentointi sekä suunnitelmallisuus ovat keinoja, joilla voidaan siirtää tietoa sekä paikantaa mahdollisia katvealueita lapsen asioissa. Jäsennellyn työskentelyn avulla voidaan auttaa lapsia käymään läpi elettyä elämää ja antaa suunta kohti tulevaa sekä jäsentämään omia kokemuksia ja tunteita. Yhteisillä sopimuksilla, suunnittelulla sekä huolellisella valmistelulla voidaan ehkäistä sijoituksien katkeamisia sekä sijoituspaikkojen vaihtumisia. Asiaan vaikuttaa myös riittävä sosiaalityön panostus. Jos suunnittelua ei hoideta kunnolla, aiheuttaa se lisähaasteita arjen työssä ja se voi näkyä lapsen vaikeuksina. Jos lapsi on asunut useassa eri kodissa tai sijoituspaikassa, aiheuttaa tämä sen, että johonkin kuulumisen ja pysyvyyden kokemuksen puutteet ovat olleet lapsen elämässä usein läsnä. Mikäli ei tunne kuulumista mihinkään, on vaikea kiinnittyä. (Känkänen 2009, 234.)

Sijoituksen onnistumiseen vaikuttaa lapsen hyvä vastaanottaminen sijaishuoltopaikkaan. On tärkeää, että työntekijät, jotka ottavat lapsen vastaan, varaavat tarpeeksi aikaa sijoitetun

lapsen kanssa olemiseen. Lapselle on kuitenkin tarjottava myös omaa aikaa, että lapsi saa työntekijöiden tuen lisäksi myös aikaa uuteen tilanteeseen tottumiseen sekä kriisistä toipumiseen. Tottuminen uuteen asuinpaikkaan, uusiin sääntöihin sekä uusiin lapsiin, aikuisiin ja elintapoihin vaatii lapselta aikamoista sopeutumiskykyä. Jotta lapsen turvallisuudentunnetta voidaan lisätä, tarvitsee sijoitettu lapsi myös aikaa läsnäololle, lohdutukselle ja toipumiselle. (Känkänen 2009, 236.) Myös Saastamoinen (2008, 107) korostaa sitä, että on tärkeää, että uudessa sijaishuoltopaikassa lapsen vastaanottavalla työntekijällä on tarpeeksi aikaa olla uuden lapsen kanssa. On tärkeää, että lapsi sekä hänen läheisensä voivat kokea siirtymävaiheen turvallisiksi ja itsenä tervetulleiksi. (Saastamoinen 2008, 107.)

Uuteen sijoituspaikkaan tultaessa erityisesti ensimmäinen vuorokausi on sijoitetun lapsen kannalta merkittävä. Heti alussa uutta lasta tulee ohjata ja auttaa tutustumaan sijaishuoltopaikan henkilökuntaan sekä muihin lapsiin ja olisi tärkeää, että uusi lapsi pystyy kokemaan itsensä hyväksytyksi. (Saastamoinen 2008, 107.)

Lapsen ikä- ja kehitystaso huomioiden, tulisi lapsen kanssa läpikäydä uuteen sijaishuoltopaikkaan ja itse sijoitukseen liittyviä asioita. Tärkeää on, että lapsen tilanne ja yksilölliset tarpeet huomioidaan ja että näistä lähtökohdista pyritään lasta sopeuttamaan juuri hänelle parhaiten sopivalla tavalla. Lisäksi olisi heti sijaishuollon alkaessa hyödyksi miettiä yhteiset toimintasäännöt lapsen ja hänen vanhempiensa kanssa. Tehokkaan yhteistyön avulla voidaan vaikuttaa siihen, että kaikki tahot pyrkivät samoihin tavoitteisiin ja antavat samanlaisia viestejä lapselle sekä hänen perheelleen. (Saastamoinen 2008, 107.) Lapsen siirtyminen sijaishuoltopaikkaan tulisi toteuttaa aina mahdollisimman hallitusti lapsen ikä- ja kehitystaso huomioonottaen, ja siten, että siirtyminen ei järkyttäisi lasta. Ellei kyseessä ole akuutti kriisitilanne, niin siirtymävaiheet olisi hyvä toteuttaa ja valmistella tarkkaan ja suunnitelmallisesti. (Saastamoinen 2008, 106.)

Uutteen sijaishuoltopaikkaan siirryttäessä lapsen turvallisuutta olisi pyrittävä vahvistamaan. Lapsille omat tavarat ja vaatteet voivat olla tärkeitä. Pienelle lapselle on tärkeää, että häni voi ottaa mukaansa vaikka tutun unirätin. Pientä lasta on siirtymävaiheessa hyvä pitää sylissä ja hänelle tulisi kertoa, mitä tulee tapahtumaan sekä painottaa sitä, että lapsi on turvassa sijaishuoltopaikassa. Aikuisen antamaa tukea ja lähellä oloa ei tulisi unohtaa myöskään vanhempien lasten kanssa. Siirtymätilanteissa työntekijöiltä vaaditaan taitoa kuunnella ja ottaa vastaan lapsen tunteet, havainnot sekä kokemukset. (Taskinen 2010.)

Oli tärkeää, että sijaishuoltopaikalla olisi laadittuna tietty toimintamalli uuden lapsen vastaanottamista varten. Kirjallisesta suunnitelmasta tulisi olla kuvattuna työntekijöiden työn- ja vastuunjako uuden lapsen saapumistilanteessa sekä myös se, miten lapsi otetaan vastaan. (Sijaishuoltoon siirtyminen 2010.)

Sanna Reinikainen on tutkinut yhden nuorisokodin nuorten kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Hänen mukaansa tulohetki ja ensivaikutelma nuorisokodista ovat kullakin tutkimushenkilöllä olleet omanlaisiaan. Tähän on vaikuttanut muun muassa tapahtumat ja tilanne, jotka ovat johtaneet nuorisokotiin muuttoon sekä oma mielentila tulohetkellä ja nuorisokodin järjestämä vastaanotto. Yksilöllinen ja lämminhenkinen vastaanotto, jossa nuoria ei ole jätetty yksin, on yleensä koettu hyväksi ja helpottanut nuorisokotiin asettumista. Asiapitoinen ja nuoren itsekseen jättävä vastaanotto taas on koettu tietyssä määrin tylyksi. Reinikaisen mukaan vaikuttaa siltä, että mitä läsnä olevampi ja henkilökohtaisempi vastaanotto nuorelle on tarjottu, niin sitä tervetulleemmaksi on nuori itsensä kokenut ja sitä lämpimämpi muisto on tulohetkestä hänelle jäänyt. (Reinikainen 2009, 55.)

Uudessa sijoituspaikassa lapselle täytyy olla järjestettynä omat tilat perusvarustuksineen. On myös tärkeää, että lapsi voi tuoda mukanaan itselleen tärkeitä henkilökohtaisia tavaroita ja että hän voi sisustaa huoneestaan oman näköisensä. Uuteen kotiin asettumisen tulisikin olla lapselle positiivinen kokemus. (Saastamoinen 2008, 107.) Lapsen huoneen tulisi olla kalustettu sellaiseksi, että sinne on mukava tulla. Lisäksi huoneen tulisi olla sellainen, että lapsen on siitä hyvä jatkaa järjestämistä ja sisustamista, jotta hän saisi huoneen itselleen kotoiseksi. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2005, 20.)

3 LAABAN OY:SSÄ KÄYTETTÄVÄT TYÖMENETELMÄT

3.1 DDP

Laaban Oy:n lastensuojelulaitoksissa on käytössä erilaisia lastensuojelun työtapoja ja työmenetelmiä. Näitä menetelmiä ovat muun muassa ratkaisukeskeiset menetelmät, tarinalliset menetelmät sekä vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia eli dyadic developmental psychotherapy. Tästä menetelmästä käytetään lyhennettä DDP. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia on näistä ensisijaisin työmuoto Laaban Oy:n laitoksissa.

Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia on eheyttävä psykoterapian työskentelymuoto, joka kehitettiin 1990-luvulla sellaisten lasten ja nuorten hoitoon, jotka kärsivät vaikeista psykologisista ongelmista liittyen perheen sisäisiin traumoihin ja vakaan kiintymyssuhteen muodostumisen puutteisiin (Welcome 2010). Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia perustuu menetelmään, jonka on kehittänyt Daniel Hughes ja menetelmä on tarkoitettu traumaperäisestä kiintymyshäiriöstä kärsiville lapsille ja nuorille sekä heidän kasvattajilleen (Poutiainen 2009). Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia on tutkimustietoon perustuva, tehokas menetelmä, joka on tarkoitettu traumaista ja kiintymyssuhteen häiriöistä kärsivien lasten ja nuorten hoi-

toon. DDP:n vaikuttavuudesta on tehty empiirisiä tutkimuksia joita on julkaistu erilaisissa psykoterapia-alan tiedelehdissä. Vuorovaikutteista psykoterapiaa voidaan pitää tietynlaisena lähestymistapana ja joukkona periaatteita, jotka ovat osoittautuneet tehokkaiksi traumatisoituneiden ja kiintymyssuhteen häiriöistä kärsivien lasten ja nuorten hoidossa. DDP:n tarkoituksena on kehittää terve, luotettava ja turvallinen ihmissuhde lapsen tai nuoren sekä hänen huoltajansa välille. (Becker-Weidman 2010a.)

3.1.1 DDP perustuu kiintymyssuhteeseen

Useiden eri tutkimusten mukaan monet sijaishuollossa elävät lapset ja nuoret kärsivät erilaisista psyykkisistä ongelmista. Monet näistä lapsista ja nuorista ovat joutuneet kokemaan fyysistä tai emotionaalista laiminlyöntiä tai muunlaista kaltoin kohtelua. Usein sijoituksien taustalla saattavat olla vanhempien mielenterveys- tai päihdeongelmat. Lisäksi nämä sijoitetut lapset ovat usein joutuneet todistamaan perhe- tai lähisuhdeväkivaltaa tai olemaan itse väkivallan kohteina. Nämä seikat aiheuttavat sen, että lapsen tai nuoren luottamus ja kiintymyssuhde häntä hoitavaan aikuisen on vaurioitunut. (Poutiainen 2009.)

Kiintymyssuhdetta voidaan luonnehtia lapsen sekä häntä hoitavan aikuisen välillä olevaksi biologisperäiseksi luottamussuhteeksi. Tämän suhteen alkuperäinen tarkoitus on ollut eloonjäämisen varmistaminen. Jotta lapsen terve kasvu ja kehitys olisi mahdollista, vaatii se terveen ja turvallisen kiintymyssuhteen. Turvalliseen kiintymyssuhteeseen kuuluu se, että maailma vastaa lapsen toimintaan johdonmukaisesti ja lapsi saa oikeaa tietoa ja tunnetta vastauksena omaan käyttäytymiseensä. Toimivaan kiintymyssuhteeseen kuuluu se, että lasta hoidetaan ja hänen tarpeisiinsa vastataan oikein. Esimerkiksi, kun lapsi on janoinen, hän saa juotavaa, ja kun hän on surullinen, hän saa lohtua. Tällöin lapsi oppii sietämään pettymyksiä ja säätelemään tunteitaan sekä luottamaan itseensä. (Poutiainen 2009.)

Mikäli lapselle ei ole kehittynyt turvallista ja vakaata kiintymyssuhdetta häntä hoitavaa aikuista kohtaan, saattaa seurauksena olla traumaperäinen kiintymyssuhdehäiriö. Tällöin lapsen luottamus aikuisiin on särkynyt. Toisessa hetkessä lasta hoitava aikuinen voi olla mukava ja vastata lapsen tarpeisiin, jos aikuisen oma tilanne on hyvä. Toisinaan taas sama aikuinen voi olla kokonaan vastaamatta lapsen tarpeisiin tai olla arvaamaton, aggressiivinen tai reagoimaton. Tällaisessa tilanteessa lapsi oppii luottamaan vain itseensä ja toimimaan vain itsensä varassa. Tutkimusten mukaan varhaisten ikävuosien kaltoin kohtelu vaikuttaa haitallisesti aivojen kehitykseen, persoonallisuuteen, käyttäytymiseen ja tunne-elämään. Traumaattiset kokemukset aiheuttavat myös elimistön stressihormonitason kohoamista ja tämä taas häiritsee muistin kehitystä ja toimintaa. (Poutiainen 2009.)

3.1.2 DDP:n pääperiaatteita

Kiintymyssuhteen häiriöistä kärsivät lapset tarvitsevat turvallisen arjen lisäksi kuitenkin usein myös psykoterapiaa käytösongelmiensa, vaikeiden tunneperäisten oireidensa ja vuorovaikutusongelmiensa takia. Perinteinen psykoterapia, joka tapahtuu vain terapeutin ja lapsen tai nuoren välillä, osoittautuu usein riittämättömäksi. Etenkin tilanteessa, jossa lapsi tai nuori itse ei aktiivisesti halua muistella aiempia traumaattisia tapahtumia ja puhua niistä, saattavat tapahtumat jäädä kytkemättä tämän päivän hankaluuksiin, mikä toisi puolestaan parempaa ymmärrystä lapsen senhetkiseen tilanteeseen. Jotta kiintymyssuhteen häiriöistä kärsivä lapsi pystyisi kuntoutumaan, on hyvin merkittävää, että hän kykenee muodostamaan ehyen kertomuksen elämänvaiheistaan. Terapia voi toimia siten, että löydetään syy-yhteyksiä aiempien vaikeiden kokemusten ja nykypäivän ongelmien välillä, mikä taas mahdollistaa uuden ymmärryksen asioihin. Tämä ymmärrys voi antaa uuden mahdollisuuden toimia aiempaa rakentavammin lapsen tai nuoren asioissa. (Poutiainen 2009.)

Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia tuo uusia työvälineitä ja ajattelutapoja vakavasti kiintymyssuhteissaan häiriintyneiden lasten ja nuorten auttamiseen ja psykoterapeuttiseen työskentelyyn. Vuorovaikutteisessa kehityspsykoterapiassa eli DDP:ssä keskeinen elementti on aiemmin häiriintyneen kiintymyssuhteen huomioiminen ja sen korjaaminen. Terapiassa pyritään auttamaan lasta tai nuorta sekä häntä hoitavaa aikuista vahvistamaan läheisyyttään ja keskinäistä luottamustaan. Terapiaistunnoissa lasta hoitava aikuinen on myös läsnä ja yhteisen tunneviritäytymisen kautta terapeutti auttaa heitä uudenlaiseen läheisyyteen. Tätä kautta lapsi tai nuori saa turvallisen perustan, joka mahdollistaa yhteyden rakentamisen menneisyyden ja nykyisyyden välille. (Poutiainen 2009.)

Keskeistä DDP:ssä on PACE-asenne. Pace muodostuu sanoista playful, acceptance, curious ja empathy eli suomeksi leikkisä, hyväksyvä, utelias ja empaattinen. DDP:n perusajatuksiin kuuluu, että suurin osa lapsen tai nuoren kanssa tehtävästä kuntouttavasta työstä tehdään arjessa lapsen kotona perhehoidossa tai lastenkodissa tai adoptioperheessä. Tämän takia DDP-terapeutin on tärkeää tavata lapsen huoltajia myös keskenään ja ohjata heitä ylläpitämään kotona PLACE-asennetta, jossa edellisiin termeihin lisätään myös rakkaus (love). (Poutiainen 2009.)

Vuorovaikutteisessa kehityspsykoterapiassa on tiettyjä pääperiaatteita, jotka ohjaavat toimintaa. Tärkeää terapiassa on katsekontakti, äänensävy, kosketus, ilmeet ja eleet. Näiden asioiden on tarkoitus luoda ja ylläpitää turvallisuutta, hyväksyntää, uteliaisuutta, leikkisyyttä sekä empaattista asennetta, mutta niiden ei ole tarkoitus viestittää uhkaa tai pakottamista. Näiden toimintojen olisi tarkoitus olla vastavuoroisia eikä perustua pakottamiseen. Lapselle

tai nuorelle tulisi myös tarjota joka päivä mahdollisuus nauttia, leikkiä ja pitää hauskaa. Kun lapsen tai nuoren asioissa tehdään päätöksiä, tulisi päätösten aina pyrkiä tuottamaan onnistumisen kokemuksia lapselle tai nuorelle. DDP:n perusajatuksiin kuuluu, että onnistumisen kokemukset muodostavat perustan sille, että lapsi pystyy saavuttamaan ikätasonsa mukaiset taidot. Lapsen oireet ja ongelmat tulee hyväksyä ja niitä on pyrittävä ymmärtämään. Hänelle tulisi myös osoittaa, kuinka hänen menneisyytensä vaikuttaa näiden ongelmien ja oireiden olemassaoloon. Lapsi liittyy usein häpeäntunteita näiden ongelmien olemassaoloon ja aikuisen tulisikin omalla käytöksellään pyrkiä vähentämään tätä häpeän tunnetta. (Hughes 2010.)

Lapsi saattaa usein vastustaa hoitoa ja kasvatusta ja tähän vastustukseen tulisi vastata uteliaisuuden, hyväksynnän ja empatian keinoin. Vuorovaikutteisessa kehityopsykoterapiassa aikuisen omilla itsesäätelymekanismeilla ja keinoilla on suuri rooli ja niiden tulee toimia esimerkkinä lapselle. On tärkeää auttaa lasta ymmärtämään yhteydet menneisyytensä ja nykyisen toimintansa välillä. Ei ole tarkoitus, että syiden ymmärtäminen toimisi tekosyynä epätoivottavalle käytökselle, vaan on tärkeää, että lapsi ymmärtäisi nämä realiteetit, jotta hän voisi ymmärtää, kuinka hänen minuutensa sekä nykyiset ongelmat ovat kehittyneet. Kasvattajien täytyy koko ajan pyrkiä ponnistelemaan, jotta he voisivat olla empaattisia lasta kohtaan ja ymmärtämään sen, että lapsi pyrkii koko ajan toimimaan omasta mielestään parhaalla tavalla, vaikka tämä tapa näyttäisikin aikuisesta huonolta. Lapsen tapa toimia juontuu kuitenkin hänen menneisyydestään. Mikäli lapsi on vetäytyvä tai pyrkii olemaan hallitseva, on tärkeää muistaa, että nämä ovat vain lapsen omia selviytymiskeinoja, joiden syntyyn vaikuttaa aiempi traumatisoituminen. Vuorovaikutteiseen kehityopsykoterapiaan kuuluu ajatus, että tämä vastustus vähentyy sitä mukaa, kun lapsen turvallisuuden tunne kasvaa. (Hughes 2010.)

Mikäli lapsi käyttäytyy terapiaistunnossa tai kotona täysin hallitsemattomasti ja lapsi on siinä mielentilassa, että hän ei pysty kontrolloimaan itseään, on mahdollista käyttää hoitokeinona kiinnipitämistä. Kiinnipitoon turvaudutaan vain silloin, jos mitkään muut keinot eivät tehoa lapsen rauhoittamiseksi. Kiinnipitämistä jatketaan vain niin kauan, että lapsi pystyy taas hallitsemaan itsensä. Tärkeää kiinnipitämisessä on, että lapsi on fyysisesti turvassa ja että hän myös pystyy tuntemaan olonsa turvalliseksi. Kiinnipitämisen tarkoituksena ei ole koskaan synnyttää negatiivisia tunteita lapsessa tai rangaista lasta, vaan saada hänet tuntemaan olonsa turvalliseksi sekä auttaa häntä säätelemään stressitasapainoaan. (Hughes 2010.)

3.2 Omaohjaajuus

Laaban Oy:ssä on yhtenä työmenetelmänä käytössä omaohjaajuus. Jokaiselle lapselle on nimetty yksi työntekijä omaohjaajaksi. Seppo Kinnunen (1999, 88-91) kuvaa lastenpsykiatrisen osastohoidon omahoitajasuhdetta ja käytäntöjä. Mielestämme nämä käytännöt vastaavat ainakin tietyiltä osiltaan hyvin pitkälti Laaban Oy:ssä vallitsevia omaohjaajasuhteen käytäntöjä

ja periaatteita. Laaban Oy:ssä puhutaan tosin omaohjaajasta ja ainakin omien kokemuksiemme mukaan tätä nimitystä käytetään usein lastensuojelulaitoksissa.

Kinnusen mukaan yksi lastenpsykiatrisen osastohoidon keskeisimpiä työmuotoja on lapsen ja hoitajan välinen omahoitajasuhde. Se on ammatillinen, tietoinen ja julkinen vuorovaikutussuhde. Tämän suhteen perustana ei tule olla lapsen ja aikuisen välinen mieltyminen tai yhdessä viihtyminen, eikä tätä suhdetta tule purkaa esimerkiksi yhteensopimattomuuden tai vääränlaisten luonteiden vuoksi. On yleistä, että omahoitajasta muodostuu osastolla tärkein aikuinen lapselle, mutta kuitenkin aina ei näin ole. (Kinnunen 1999, 88.)

Omahoitajasuhteen olisi hyvä olla luottamuksellinen suhde. Toisaalta hoitaja kuitenkin toimii myös työryhmän jäsenenä ja on vastuussa päätöksistään työryhmälle sekä lapsen huoltajille. Omahoitajan tulisi noudattaa rehellisyyden periaatteita ja lapselle täytyy kertoa, että heidän yhdessä läpikäymänsä asiat eivät ole vain lapsen ja omahoitajan välisiä, vaan omahoitaja käsittelee niitä muun työryhmän sekä lapsen vanhempien kanssa. Lapselle tulee kuitenkin sanoa, että työryhmän ulkopuolisille ja esimerkiksi toisille lapsille eivät omahoitajan ja lapsen väliset asiat kuulu. (Kinnunen 1999, 89.)

Omahoitajan voidaan katsoa toimivan ikään kuin lapsen ”asianajajana”, koska omahoitaja yleensä on parhaiten perillä lapsen asioista. Omahoitaja saattaa pyrkiä ymmärtämään muita aikuisia enemmän lapsen käyttöön vaikuttavia syitä. Mikäli ymmärtää käytöshäiriöisen lapsen käyttäytymisen syitä, on hänen kanssaan helpompi elää ja olla. Omahoitajan tulisi olla läsnä kaikissa kokouksissa ja tapaamisissa, jotka käsittelevät lapsen asioita. Omahoitajalla on myös velvollisuus pitää hänen asioitaan ja tarpeitaan esillä. Omahoitajan tehtäviin kuuluu myös kirjallisen hoitosuunnitelman laatiminen lapselle. Lisäksi omahoitaja organisoii lapsen asioihin liittyviä erilaisia tapaamisia ja neuvotteluita. Myös säännöllisen yhteyden pitäminen kotiin ja vanhempiin kuuluu omahoitajalle. Omahoitaja huolehtii myös yhteydenpidosta muihin tahoihin, esimerkiksi lapsen kouluun. (Kinnunen 1999, 90-91.)

Lastenpsykiatrisella osastolla tehdyn tutkimuksen mukaan osaston lapset kokevat omahoitajan tärkeäksi henkilöksi. On myös tärkeää, että omahoitaja pystyy vastaanottamaan lasten tunteita ja että hän pystyy hyväksymään heidät omana itsenään. Omahoitaja myös tukee lasta erilaisissa arjen tilanteissa ja lapset pitävät tärkeänä yhteisiä hetkiä omahoitajan kanssa. Omahoitajuus on yhteistyösuhde lapsen ja hoitajan välillä. Lähtökohtana tässä suhteessa on, että omahoitaja on aikuinen ihminen, joka on läsnä lapsen rinnalla. On tärkeää, että lapsi voi turvautua toiseen ihmiseen ja tähän turvautumiseen kuuluu muun muassa puhuminen, hyväksytyksi, lohdutetuksi ja kuulluksi tuleminen. Myös puolustetuksi tuleminen, kipeänä hoitaminen sekä nähdyksi tuleminen kuuluvat tähän. (Sorsa 2003, 169-173.)

4 LAADUN KEHITTÄMINEN SIJAISHUOLLOSSA

4.1 Työn kehittämisen teoria

KAikki MUkaan - Yhdessä kehittämisen käsikirja (1999) Määrittelee työyhteisön kehittämisen lähtökohtia. Käsikirjan mukaan työelämässä sekä työelämän tarpeissa on tapahtunut muutoksia, jotka ovat tehneet työelämän yhä monimutkaisemmaksi. Työntekijöiden tarpeet vaihtelevat ja ihmiset odottavat työltään eri asioita. Kehittämistoiminta työpaikoilla voi olla hyvin eri laajuista. Kehittämistoiminta voi olla syvällisempää ongelmien kartoitusta tai nopeaa diagnosointia. Kehittämistoiminta voi liittyä erilaisten kriisitilanteiden hallitsemiseen tai jonkin rajatun uudistuksen toteuttamiseen. Toimenpiteiden tarkoituksena voi olla jatkuva kehittämistyö. Kehittämistyötä voidaan käyttää myös suurten yksittäisten muutosten läpivientiin. Työympäristön kehittämistarpeen voi aiheuttaa ympäristön muuttuminen tai työpaikan sisäinen tarve tehdä uudistuksia. Työyhteisöjen kehittämisen voidaan luonnehtia olevan muutosten ennakkointia sekä vapaaehtoisen muutosprosessin tuottamista. (KAikki MUkaan - Yhdessä kehittämisen käsikirja 1999, 7.)

Erilaisten työelämässä tapahtuneiden muutosten johdosta yhteistyön merkitys työpaikoilla on korostunut. Yhteistyö ja työyhteisön hyvä ilmapiiri motivoivat kehittämään koko työympäristöä sekä kehittymään työntekijöinä. (KAikki MUkaan - Yhdessä kehittämisen käsikirja 1999, 8.)

Työn kehittämistä voidaan luonnehtia työpaikan toiminnan parantamiseksi. Kehittämällä voidaan parantaa työyhteisön toimintaa ja käytänteitä. Kehittämistyön lähtökohdassa on ajatus siitä, että asiat ja ihmiset voivat muuttua. Työyhteisön kehittämistoimien ei tulisi olla irrallaan työpaikan arkityöstä, vaan liittyä kiinteästi siihen. Työyhteisön kehittämistoimien keskeisenä tavoitteena on oppia tekemään yhdessä parannuksia, sitoutua näihin parannuksiin sekä toiminnan arviointiin. Jo pienillä kehittämistoimilla voidaan saada aikaan alkusysäys, joka saa koko työyhteisön mukaan suurempiin kehittämistoimiin. Kehittämisen vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että koko työpaikan jäsenillä on mahdollisuus osallistumiseen. (Multanen, Brendenberg, Koskensalmi, Luttio & Pahkin 2004, 12.)

Työyhteisön kehittäminen voi olla koostua pienemmistä tai suuremmista toimenpiteistä. Kehittämistoimet ovat myös tilannesidonnaisia, ja osa muutoksista voidaan toteuttaa välittömästi ja toteutuksesta päättää itsenäisesti, kun taas joissakin tilanteissa tarvitaan päätöksentekoon ylemmän johdon tuki. Isommissa toimenpiteissä on myös varattava enemmän aikaa asian toteutumiselle. (Multanen ym. 2004, 12.)

Työyhteisön kehittämistoimien voidaan katsoa edistävän sekä koko yhteisöä että yksittäisten työntekijöiden toimintaa. Kehittämistoimilla voidaan vaikuttaa työntekijöiden hyvinvointiin, asioiden parempaan toimivuuteen sekä asiakkaiden tyytyväisyyteen. Kehittämistoimilla on yhteyttä myös yrityksen tai yhteisön taloudelliseen menestykseen. Se, että työyhteisö kehittää toimintaansa, vaikuttaa myös moneen muuhun asiaan. Tällöin työpaikan henkilöstö oppii kehittämään uusia ratkaisumalleja ja niiden avulla on mahdollista ennakoida tulevaisuuden haasteita sekä oppia vastaamaan muuttuviin vaatimuksiin. Jos kehittämistyöstä saadaan positiivisia kokemuksia, niin helpottaa se puolestaan uusien muutosten toteutumista. (Multanen ym. 2004, 15.)

4.2 Laatu ja laadunhallinta

Laadun voidaan määritellä niistä ominaisuuksista rakentuvaksi kokonaisuudeksi, joiden pohjalta jokin tietty palvelu, organisaatio tai prosessi pystyy vastaamaan siihen kohdistuviin odotuksiin sekä täyttämään sille asetetut vaatimukset. Odotukset ja vaatimukset voivat perustua esimerkiksi erikseen määriteltuihin asiakkaiden tarpeisiin, erilaisiin määräyksiin ja sopimuksiin tai lainsäädäntöön. (Rousu & Holma 2004, 6.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon alueella on viime vuosien aikana tapahtunut suurta kehitystä siinä kuinka laatu huomioidaan työtä kehitettäessä. Erityisesti pienet yritykset ja ammatinharjoittajat ovat panostaneet laatuajatteluun ja tähän on luultavasti ollut osasyynä ostajien tiukentuneet vaatimukset hankittavien palvelujen suhteen. Vaikka laatuajattelu onkin saanut suurempaa suosiota, vasta 2000-luvun alussa on uutena näkökulmana noussut esiin huonosta laadusta aiheutuvat ongelmat. Laadun parantamista on kuitenkin hankaloittanut epävarmuus suhteessa talouden kehittymiseen sekä niukenevat henkilöstöresurssit. (Holma 2003, 6.)

Holman mukaan laadun kehittäminen on edelleenkin sosiaali- ja terveydenhuollon alueella vielä sattumanvaraista ja kokeilevaa. Vaikka kehittämistyötä onkin tehty paljon, kokonaisuus ei välttämättä ole aina hallinnassa. Ajankohtaista olisikin organisaation oman toiminnan kuvaaminen esimerkiksi laatukäsikirjan tai muun dokumentin avulla. Jotta sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiot pystyisivät tuottamaan laadukasta palvelua, on niiden selvitettävä ja huomioitava eri tahojen tarpeet sekä kartoitettava palveluihin kohdistuvat odotukset ja vaatimukset. (Holma 2003, 6-7.)

Laatukäsikirjan keskeisenä sisältönä on organisaatio tai työyhteisön toiminnan tai toiminnan ohjausjärjestelmän kuvaaminen. Laatukäsikirja sisältää esimerkiksi työyksikön ydintyön, kuten kasvatuksen, hoidon, palvelun ja vastaavan toiminnan sekä niihin liittyvien ohjeiden ja yleisten menettelytapojen kuvaukset. Laatukäsikirjan sisältöön saattaa lisäksi kuulua esimer-

kiksi sopimukset vastuista ja valtuuksista sekä laatu- ja laadunpolitiikan tai laadulle asetettujen tavoitteiden määrittelyt. (Rousu & Holma 2004, 7.)

Rousu & Holma (2004, 6) määrittelevät prosessin seuraavasti: ”Prosessi on sarja jatkuvia, ajallisesti toisiaan seuraavia tapahtumia”. Sosiaali- ja terveydenhuollon kentällä tärkeimpien prosessien funktiona on tuottaa asiakkaalle tai potilaalle hänen tarvitsemansa hyödyn. (Rousu & Holma 2004, 7.)

Prosessikuvauksen voidaan määritellä olevan kuvaus niistä eri vaiheista, joista asiakkaan saama kuntoutus, hoito tai jokin muu palvelu koostuu. Esimerkkejä näistä vaiheista voivat olla vaikka saapuminen palvelun piiriin, siihen liittyvät ennakkovalmistelut, palvelun varsinainen toteutuminen sekä palvelun päättymisen. Myös työnjaon, vastuualueiden, työkäytäntöjen, ohjeistuksen sekä arviointimenettelyjen kuvakset sisältyvät yleensä prosessikuvaukseen. (Rousu & Holma 2004, 7.)

4.3 Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit

Laaban Oy käyttää toiminnassaan apuna valtakunnallisia sijaishuollon laatukriteereitä. Valtakunnallisten sijaishuollon laatukriteerien on tarkoitus ohjata tarkastelemaan sijaishuolto- prosessia lapsen kannalta. Kriteeristön tehtävänä on osoittaa, millaisiin seikkoihin sijaishuolto- paikan tulisi kiinnittää huomiota, kun sijaishuollon laatua pyritään arvioimaan. Laatukriteerit voivat auttaa sijaishuoltopaikkoja kehittämään ja kartoittamaan omaa toimintaansa sekä kuvata palvelujen käyttäjille toimintaansa ja laadunvarmistustaan. Laatukriteeristö voi toimia myös sosiaalityöntekijöiden ja kuntien työvälineenä sijaishuoltopaikan valinnassa, seurannassa ja palvelujen kilpailuttamisessa. Läänitasolla kriteeristö voi toimia tukena sijaishuoltopaikk- ojen valvonnassa sekä uusia toimilupa harkittaessa. Lisäksi kriteeristön toivotaan selkeyttävän sijaishuollon kuvaa lasten ja nuorten, heidän perheidensä sekä suuren yleisön ja päättä- jien silmissä. Vaikka sijaishuollon muotoja on paljon erilaisia, on kriteeristöä luotaessa pyritty ottamaan huomioon sijaishuoltopaikk- ojen erilaisuus. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukri- teerit 2005, 5-6.)

Valtakunnallisissa sijaishuollon laatukriteereissä sijaishuoltopaikan antama hoito ja kasvatus sekä muu toiminta kuvataan erilaisina prosesseina, joiden mukaan sijaishuoltopaikka toimii. Näiden prosessien avulla voidaan myös arvioida ja kehittää toimintaa. Näkyviksi prosessit on tehty kuvaamalla ne kirjallisessa muodossa. Kriteeristössä sijaishuollon prosessi on jaoteltu kolmeen eri päävaiheeseen, jotka ovat: sijoitus, hoito ja kasvatus sekä jälkihuolto. Näitä kolmea eri vaihetta tarkastellaan kriteeristössä yksityiskohtaisemmin jakamalla ne jokaisessa vaiheessa tapahtuviin eri toimintoihin. Prosessikuvausten tarkoituksena on luoda perusta,

jonka pohjalta lapsen tai nuoren henkilökohtaista kasvatusta ja hoitoa voidaan suunnitella. (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2005, 9.)

Laatukriteerien avulla voidaan konkreettisesti osoittaa, mitä hyvä laatu tarkoittaa. Kriteerejä voidaan kuvata tarkemmin prosessien kautta ja prosessien kuvaaminen onkin nykyään yksi merkittävimmistä laadunhallinnan keinoista. Voidaan nähdä, että kaikki organisaation tavoitteisiin perustuva toiminta tapahtuu erilaisissa prosesseissa. Prosessikuvausten avulla voidaan eri kokonaisuuksiin kuuluvat yksityiskohdat koota yhteen ja samalla pystytään havaitsemaan myös mahdolliset ongelmakohdat ja kehittämiskohteet. Samalla opitaan myös ymmärtämään oma rooli osana suurempaa kokonaisuutta. (Rousu & Holma 2004, 51.)

Prosessikuvausten tavoitteena on organisaation tuottaman palvelun parantaminen. Ennen kuin prosesseja parannetaan, on tärkeää ensin tunnistaa organisaation omat ydinprosessit, ja vasta sen jälkeen voidaan prosesseja kuvata. On myös hyvä muistaa, että varsinaisten ydinprosessien rinnalla kulkee myös erilaisia tukiprosesseja, jotka on hyvä ottaa huomioon. Prosessien kuvaamisen voi tehdä monilla eri tavoilla ja valita niistä parhaiten itselle sopiva. Prosesseja voidaan kuvata esimerkiksi kirjaamalla tapahtumat vapaamuotoisesti paperille tai visualisoida prosessi erilaisten kaavioiden tai kuvien avulla. (Rousu & Holma 2004, 51.)

Rousun & Holman (2004, 51) mukaan sitten, kun prosessikuvaus on saatu hahmoteltua, sitä voi alkaa arvioimaan ja miettiä muun muassa seuraavia asioita:

1. Teemmekö oikeita asioita?

- Mitkä ovat asiakkaan odotukset?
- Mitä erilaiset lait, asetukset ja suositukset vaativat?
- Mitä nykyinen tietämys esimerkiksi hoidon tai kasvatuksen vaikuttavuudesta edellyttää organisaatiolta?

2. Teemmekö tietyt asiat oikein:

- Käytetäänkö tarkoituksenmukaisia työmenetelmiä?
- Miten tehokkaasti erilaisia resursseja käytetään?
- Miten yhteistyö eri toimijoiden välillä sujuu?
- Onko esteitä tehokkaalle toiminnalle?
- Toistuvatko tietyt ongelmat yhä uudestaan?

3. Saadaanko aikaan sitä, mitä halutaan:

- Saadaanko toiminnan tuloksista informaatiota?
- Mitä nämä tulokset kertovat?
- Pitäisikö jokin asia tehdä eri tavalla.

Olemme käyttäneet yllä kuvattuja kysymysmalleja osittain hyväksemme opinnäytetyömme tiedonkeruuvaiheeseen liittyvien haastattelujen kysymysten suunnittelussa.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA MENETELMÄLLISET VALINNAT

Opinnäytetyömme tutkimusosa on luonteeltaan laadullista tutkimusta. Tarkoituksenamme on kerätä tietoa uuden asiakkaan tulo- ja muuttoprosessista haastattelemalla sekä Laaban Oy:n työntekijöitä että siellä asiakkaina olevia lapsia ja nuoria. Tutkimusmenetelmäksi olemme valinneet fokusryhmähaastattelun. Haastattelut tullaan videoimaan tai nauhoittamaan sekä litteroimaan. Aineiston analysointiin tulemme käyttämään sisällönanalyysiä.

Tarkoituksenamme on haastatella kummankin lastensuojelulaitoksen työntekijöitä yhtenä ryhmänä. Haastateltavista työntekijöistä rajaamme pois yrityksen johtoryhmän jäsenet. Haastatteluihin osallistuu siis työryhmä ilman esimiehiä, jolloin keskustelusta saadaan oman arvioimme mukaan avoimempaa ja näin ollen tuottoisampaa lopullista aineistoa ajatellen. Tarkoituksenamme on myös haastatella Laaban Oy:n johtoryhmää suullisesti. Tarkoituksenamme on videoida työntekijöiden haastattelut ja lasten haastattelut taas on tarkoitus nauhoittaa. Haastattelut tullaan litteroimaan. Haastatteluista syntyvä materiaali, videot ja litteroinnit tullaan hävittämään käytön jälkeen.

Ryhmähaastattelujen purkamista ja analyysin tekoa tallenteista on usein pidetty ongelmallisenä. Nauhoitettuja haastatteluja purettaessa on usein vaikea päätellä, että kuka on milloinkin äänessä. Aineiston purkamista helpottaakin se, että jos tilanteet on videoitu. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.) Tämän takia videoimmekin työntekijöiden haastattelut.

5.1 Tutkimuskysymykset

Olemme tiivistäneet opinnäytetyömme tutkimusosan suhteen keskeiseksi tutkimusongelmaksi seuraavaa. Miten uuden lapsen tulo- ja muuttoprosessi toteutuu tällä hetkellä Laaban Oy:ssä? Tiedon koonti tapahtuu työntekijöiden sekä ryhmäkodissa asuvien lasten haastattelujen avulla. Toinen tutkimusongelma on, mitä kehittämisehdotuksia tulo- ja muuttoprosessiin liittyy? Laaban Oy:ssä on käytössä vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia (DDP) työmuotona. Opinnäytetyössämme on myös tarkoitus pohtia DDP-menetelmien soveltamista uuden asiakkaan tulo- ja muuttoprosessiin liittyen.

5.2 Kvalitatiivinen tutkimusote

Käytämme opinnäytetyömme empiirisessä osassa laadullisia eli kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Kvalitatiivista tutkimusotetta on hyödyllistä käyttää, kun kiinnostuksen kohteina ovat tapahtumien yksityiskohtaiset rakenteet, eikä niinkään haluta tarkastella niiden yleisluontoista jakautumista. Kvalitatiivista tutkimusotetta on myös hyvä soveltaa silloin, kun halutaan

tietoa tietyissä tapahtumissa mukana olevien yksittäisten henkilöiden tai toimijoiden merkitysrakenteista. Laadullista tutkimusta tulee käyttää, kun halutaan tutkia luonnollisia tilanteita, joissa ei voi kontrolloida kaikkia vaikuttavia tekijöitä, tai tilannetta ei voida järjestää kokeen muodossa. Jos tiettyihin tapauksiin liittyvistä syy-seuraussuhteista halutaan saada tietoa, ja kokeen järjestäminen ei ole mahdollista, on perusteltua käyttää laadullista tutkimusotetta. (Metsämuuronen 2007, 208.)

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana voidaan pitää todellisen elämän kuvaamista. Todellisuus on kuitenkin moninainen ja tutkimusta tehdessä onkin otettava huomioon, että todellisuutta ei voi mielivaltaisesti pilkkoa osiin. Eri tapahtumat vaikuttavat toinen toisiinsa ja laadullisen tutkimuksen avulla on mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on pyrkiä tutkimaan kohdetta niin kokonaisvaltaisesti kuin mahdollista. Tutkija kuitenkin tekee aina tutkimustaan omista arvolähtökohdistaan käsin ja arvot vaikuttavat siihen, millä tavalla pyritään ymmärtämään ja kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä. Tutkijan arvomaailma sekä se, mitä tiedetään, kietoutuvat toisiinsa, joten objektiivisuuttakaan ei ole mahdollista saavuttaa perinteisessä mielessä. Laadullisen tutkimuksen avulla voidaankin saada vain tiettyyn paikkaan ja aikaan rajoittuvia ehdollisia selityksiä. Voidaan sanoa, että laadullisessa tutkimuksessa on tavoitteena ennemminkin paljastaa tai löytää tosiasioita kuin todentaa olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152.)

5.3 Tapaustutkimus

Työmme keskeisenä tutkimusmenetelmänä käytämme tapaustutkimusta. Maria Saarela-Kinnunen ja Jari Eskola ovat tulleet Aaltolan ja Vallin kirjassa siihen lopputulokseen, että tapaustutkimus ei ole menetelmä. Se on kuitenkin lähestymistapa ja se tuo näkökulmaa todellisuuteen ja sen tutkimiseen. Tapaustutkimuksen keskeisiä ominaisuuksia ovat joustavuus ja monipuolisuus. Tutkimuksen teoria ja sen luoma käsitteiden ilmapiiri on omiaan luomaan uutta vuoropuhelua tutkittavan kohteen sisällä (Aaltola & Valli 2001, 168). Tapaustutkimuksen piirissä käytetään useita eri tiedonkeruumenetelmiä, joiden tuloksia analysoidaan menetelmäkohtaisesti. Tapaustutkimuksella ei siis ole yhtä ”oikeaa” analyysimenetelmää.

Tapaustutkimuksen pääpiirteenä on tutkimuksen kohde, joka on yleensä pieni joukko tapauksia, yleensä yksi. Pyrkimyksenä tutkimusta tehtäessä on kerätä laaja aineisto tapauksen eri ulottuvuuksista. Pää tavoite ei kuitenkaan ole muuttuvien tekijöiden kontrollointi niiden vaikutusten arvioimiseksi. Tapaustutkimuksen keskeinen aineisto on laadullista, mutta määrällistäkin voidaan käyttää. Tutkimuksen päämääränä on tuottaa ymmärrystä tapauksesta. Tutkimus voi myös täydentää tai luoda uutta teoriaa tai se voi antaa yleistysten tapauksesta (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 12).

Tapaustutkimus etsii vastauksia kysymyksiin ”kuinka” ja ”miksi”. Tapaustutkimuksen voidaan katsoa sivuavan tietyllä tasolla historian tutkimusta, joka poikkeaa tapaustutkimuksesta vain siinä, että historiassa kartoitetaan menneen ajan asioita. Tapaustutkimuksen parissa tutkitaan käsillä olevia tai lähiaikojen tapahtumia (Aaltola & Valli 2001, 160). Tapaustutkimuksessa tarkastellaan toisin sanoen tiettyä rajattua kokonaisuutta. Selkeä keino erotella tapaus muunlaisesta tutkimuskohteesta on määritellä tutkimuskohteen kannalta rajattu toimijajoukko. Tämä asettaa alueelliset rajat sekä antaa tapahtumankululle jonkin tietyn ajallisen kaaren. Tämä raja voi kuitenkin hankaloittaa tutkimuksen vertailua suhteessa muihin tutkimuksiin, joissa periaatteessa käsitellään samaa aihetta, mutta suuremmassa mittakaavassa painottaen täysin erilaisia ominaisuuksia. Yksiselitteisten kriteerien määrittely tapaustutkimuksen parissa on näin ollen sekä mahdotonta että tarpeetonta (Räsänen, Melin & Anttila 2005, 294-295).

Tapaustutkimus on verraten nuori tutkimusmuoto. Sen katsotaan kehittyneen käytännön tarpeista 1900-luvun alkupuolella. Sitä on kuitenkin arvosteltu täsmällisyyden ja objektiivisuuden puutteesta verrattaessa muihin yhteiskuntatieteellisiin tutkimusmenetelmiin. Tapaustutkimuksen on sanottu tuottavan vain hypoteeseja määrällisen tutkimuksen tarpeisiin, mutta tutkimusmallin kehittäjien näkemyksen mukaan se soveltuu myös teorioiden johtamiseen ja testaamiseen. Sitä on arvosteltu lähinnä menetelmän alkuvaiheiden painotusten vuoksi, jolloin tapaustutkimusta leimasi epäsystemaattisuus ja sekä selkeiden arviointikriteerien vaikeus. Kuitenkin 1980-luvulla alettiin palauttamaan tapaustutkimuksen itsenäistä arvoa ja se onkin muotoutunut ennemminkin tutkimusstrategiaksi, jonka sisään voidaan määritellä useampia tutkimusasetelmia. (Räsänen, Melin & Anttila 2005, 291-292.)

Ensimmäisiä tapaustutkimukseksi kutsuttuja kartoituksia tehtiin 1920-luvulla. Tällöin Nels Anderson tutki Yhdysvalloissa kulkumiesten eli hobojen elämää. Andersonin tapa katsoa asiaa oli holistinen, sillä hänellä oli omia kokemuksia kodittomuudesta (Aaltola & Valli 2001, 160). Itsellämme ei ole holistista kokemusta tutkimuksemme kohteesta, eli emme ole itse olleet lastenkotiin sijoitettuna, mutta olemme molemmat työskennelleet sellaisessa.

Tämä Laaban Oy:lle laadittu työ on luonteeltaan laadullinen, mutta tapaustutkimuksen keinoja käyttäessämme joudumme myös käsittelemään asioita määrän kautta. Määrän yhteydessä joudumme esimerkiksi miettimään, miten paljon aineostoa on syytä kerätä ja mikä on riittävä määrä haastateltavia? Laadulliseksi työn luonne taas kääntyy, kun mietimme keräämämme materiaalin määrää ja mihin tulokseen se on yleistettävissä. Yhdeksi ongelmaksi voi kuitenkin nousta tapauksesta riippuen otannan koko. Kysymykset tutkimuksen yleistettävyydestä joudutaan asettelemaan uudelleen, kun keräämämme tieto ei olekaan valtakunnallisessa mittakaavassa tarkasteltava otos, vaan noin parin kymmenen hengen joukko. Tämä pakottaa kysymään ”mitä näin pienellä aineostolla voi tehdä?” (Aaltola & Valli 2001, 158.)

Keskeistä tapaustutkimuksen tekemisessä on, että käsiteltävä aineisto muodostaa jollain tavalla kokonaisuuden eli tapauksen. Tapaustutkimusta ei pidä kuitenkaan verrata osallistuvaan havainnointiin tai etnografiaan, vaikkakin näitä keinoja työmuotoina voidaan hyödyntää tapaustutkimuksen yhteydessä. Tapaustutkimuksen teko on melko avointa ja tutkimuksen parissa voidaan käyttää erilaisia menetelmiä, niin kvantitatiivisia kuin kvalitatiivisiakin (Aaltola & Valli 2001, 159). Tapaustutkimus on siis melko väljä työmuoto ilman tiukkoja sääntöjä ja se mielestämme soveltuu hyvin tekemääme työhön. Tämä työ ja sen muotoutuminen on elänyt materiaalin kertyessä ja tapaustutkimus keinoineen on osoittautunut toimivaksi tutkimusmenetelmäksi.

Tapaustutkimuksen tavoitteena voi olla tarve ymmärtää jotain inhimillistä tai ihmisyyhteisöön liittyvää toimintaa ja sille ominaista on teoreettisuuden vahva läsnäolo. Tutkimuksen sisällä voidaan käyttää ristiin eri metodeja, jotta toivottuun tai oletettuun lopputulokseen päädytään. Tapaustutkimuksella pyritään myös yleistämään jokin ilmiö sekä pyritään päätyään analyttiseen yleistämiseen. Toisin sanoen tapaustutkimuksessa pyritään teorian tai teorioiden laajentamiseen kuitenkin yleistämättä niitä. (Aaltola & Valli 2001, 163.) Tältä pohjalta päädyimme käyttämään tapaustutkimusta omassa työssämme sen joustavuuden, monipuolisuuden ja yhteensopivuuden toivotun työn aiheen sekä ammattikorkeakouluun tehtävän opinäytetyön luonteen suhteen.

5.4 Aineiston hankinta

Tarkoituksenamme oli haastatella sekä Laaban Oy:n henkilökuntaa että Laaban Oy:n kahdessa ryhmäkodissa asuvia lapsia. Haastattelujen tarkoituksena oli saada tietoa siitä, että kuinka nykyinen tulo- ja muuttoprosessi toimii, miten se on onnistunut ja millaisena henkilökunta ja lapset ovat kokeneet tämän prosessin. Tarkoituksena oli myös löytää asioita, jotka ovat mahdollisesti vaikeuttaneet tai hankaloittaneet tulo- ja muuttoprosessia sekä asioita, joita olisi ollut hyvä ottaa huomioon prosessin kulussa. Eli tavoitteena oli siis löytää mahdollisia kehittämiskohteita prosessin suhteen.

Kummankin ryhmäkodin työntekijöitä haastateltiin yhdessä 13.12.2010. Haastatteluun osallistui yhteensä neljä henkilöä. Alunperin oli tarkoitus haastatella yhteensä seitsemää työntekijää, mutta kolme heistä ei päässyt osallistumaan haastatteluun. Lasten haastattelut suoritettiin joulukuun 2010 lopussa ja tammikuun 2011 alussa. Haastateltavia lapsia oli yhteensä kahdeksan ja haastattelimme aina kahta lasta kerralla. Haastateltavista lapsista neljä oli Riihimäen ryhmäkodista ja neljä Ryhmäkoti Metsäpolulta. Yksi lapsista ei halunnut osallistua haastatteluun ja kahden kanssa emme saaneet sovittua yhteisiä aikoja.

5.4.1 Haastattelu

Haastattelu on yksi yleisimmästä tiedonkeruun muodoista ja erityisesti vapaamuotoisempien ja vähemmän strukturoitujen haastattelutapojen käyttö on lisääntynyt ihmistieteissä. Haastattelu sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin, sillä se on erittäin joustava menetelmä. Haastattelussa on mahdollista suunnata tiedonhankintaa itse tiedonkeruutilanteessa, koska haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Haastattelun avulla pystyy myös saamaan tietoa vastausten taustalla piilevistä motiiveista. Ei-kielellisten vihjeiden perusteella tutkija pystyy ymmärtämään paremmin haastateltavan vastauksia ja toisinaan ymmärtämään merkityksiä toisin kuin alussa ajateltiin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.)

Haastattelutilanteessa ihminen tulisi nähdä subjektina ja hänellä tulisi olla mahdollisuus vapaasti tuoda omia mielipiteitään ja itseään koskevia asioita esille. Haastateltavan voidaan katsoa olevan aktiivinen ja merkityksiä luova osapuoli tutkimuksessa. Haastattelu on hyvä tiedonkeruumenetelmä silloin, kun kyseessä on vähän kartoitettu tai tuntematon aihealue. Haastattelujen avulla voidaan myös sijoittaa haastateltavan kertomat asiat osaksi laajempaa kontekstia. Haastattelun avulla voidaan myös saada monitahoisia ja useisiin eri suuntiin viittaavia vastauksia. Haastattelua on hyvä käyttää, jos halutaan selventää vastauksia sekä syventää saatavia tietoja ja saada perusteluja esitetyille mielipiteille. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.)

5.4.2 Fokusryhmähaastattelu

Fokusryhmähaastattelun avulla voidaan kerätä monipuolista tietoa tutkimuksen aihepiiristä. Sen avulla voidaan selvittää, mitä on tapahtunut ja mitä mieltä aiheesta ollaan sekä minkälaisia kokemuksia, näkemyksiä, asenteita ja odotuksia aiheeseen liittyy. Menetelmänä fokusryhmähaastattelu voidaan sijoittaa osallistavan havainnoinnin ja luonnollisen ryhmätilanteen tarkkailun ja strukturoidun haastattelun välille. Fokusryhmähaastattelussa voidaan tarkastella ryhmän keskinäistä vuorovaikutusta, joten se on yksilöhaastattelua lähempänä arkielämää, jossa tavat, asenteet ja mielipiteet muodostuvat. (Menetelmät 2005.)

Fokusryhmähaastattelu on laadullinen tutkimusmenetelmä ja sitä voidaan luonnehtia haastattelijan ylläpitämäksi ryhmäkeskusteluksi. Sen avulla voidaan pyrkiä ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Fokusryhmähaastattelussa ryhmän kokko on yleensä 4-10 henkilöä ja sen tavoitteena on erilaisten näkökulmien esille saaminen. Haastattelijan tärkeimpänä tehtävänä on mahdollistaa se, että haastateltavat voivat esittää erilaisia mielipiteitä ja käsityksiä. Fokusryhmähaastattelut tallennetaan ja litteroidaan ja ne voidaan sen jälkeen analysoida kuten muutkin laadulliset tutkimusaineistot. Fokusryhmähaastattelu voi tuottaa monipuolisen ja rikkaan tutkimusaineiston, jota ei olisi saatavissa muilla tutkimusmenetelmillä. Fokusryhmähaastatte-

lun avulla on tarkoitus pyrkiä ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä tai kohdetta ja vastaamaan kysymyksiin, miten, kuinka, mitä tai miksi. (Mäntyranta & Kaila 2008.) Englanniksi tästä haastattelutyyppistä käytetään nimeä focus group interview ja Hirsjärvi & Hurme (2008, 62) ovat suomentaneet termin täsmäryhmähaastatteluksi. Käytämme kuitenkin opinnäytetyössämme fokusryhmähaastattelu -termiä.

Fokusryhmähaastattelu kehitettiin alunperin markkinointitutkimuksen tarpeisiin 1920-luvulla markkinointikampanjoiden arviointiin. Sitä voidaan käyttää sekä itsenäisenä tutkimusmenetelmänä että yhdistettynä johonkin toiseen menetelmään. Fokusryhmähaastattelua on esimerkiksi käytetty ennen laajaa kyselytutkimusta aihepiiriin ja tutkittavien kieleen tutustumiseen tai kyselytutkimuksen jälkeen syventämään jo aiemmin saatua tietoa. (Mäntyranta & Kaila 2008.)

Tutkimusmenetelmänä fokusryhmähaastattelu on joustava ja sen avulla voidaankin vastata hyvinkin erilaisiin tutkimuskysymyksiin. Tavallista on selvittää haastateltavien mielipiteitä, kokemuksia tai näkemyksiä. Fokusryhmähaastattelun tarkoituksena on olla aito keskustelutilanne, jossa ryhmän sisäinen hierarkia saattaa tulla esille sen kautta, ketkä ovat eniten äänessä ja ketkä taas hiljaa. Ryhmähaastattelun avulla voidaan myös tutkia ryhmän keskinäistä vuorovaikutusta ja tässä tapauksessa tutkimusaineiston muodostavat keskustelun sisällön lisäksi videointi, kaavapiirrokset ryhmän vuorovaikutussuhteista tai muu vuorovaikutusta dokumentoiva materiaali. (Mäntyranta & Kaila 2008.)

Kaikilla ryhmähaastattelun tyypeillä on tiettyjä etuja verrattuna yksilöhaastatteluihin. Ryhmähaastatteluilla voidaan saada kerättyä nopeasti tietoa yhtä aikaa usealta vastaajalta. Tämä vaikuttaa myös siihen, että ryhmähaastattelu tulee usein myös halvemmaksi kuin saman ihmismäärän haastattelemisen yksilöhaastatteluina. Etuihin kuuluu myös se, että esimerkiksi pienet lapset saattavat olla ujoja tai arkoja yksilöhaastattelutilanteissa, mutta ryhmähaastatteluissa heiltä on helpompi saada mielipiteitä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 63.)

On myös aihepiirejä, joiden tutkimiseen fokusryhmähaastattelu ei sovellu. Jos tutkittavaan aiheeseen esimerkiksi liittyy häpeää tai muita voimakkaita tunteita, saattaa yksilöhaastattelu olla tällöin parempi vaihtoehto. Esimerkiksi lasten hyväksikäyttö tai alkoholismi voivat olla tällaisia aiheita. Jos taas tutkimuksen tavoitteena on kerätä mahdollisimman paljon asiantietoa tutkittavasta aiheesta tai tutkijoita kiinnostaa se, että kuinka moni on mitäkin mieltä, on kysely paremmin soveltuva menetelmä. (Mäntyranta & Kaila 2008.)

Pötsösen ja Välimaan (1998) mukaan Yhteen fokusryhmähaastatteluun osallistuu yleensä 4-10 henkeä ja sitä ohjaa yksi tai useampi haastattelija eli moderaattori. Useimmissa tutkimuksissa on ollut tapana järjestää vähintään kolme eri fokusryhmähaastattelua eri osallistujille, mutta aineiston riittävää kokoa ei useinkaan pysty määrittelemään etukäteen. Kun haastateltavia

valitaan, tavoitteena ei ole tilastollinen edustavuus, vaan tarkoituksena on saada koolle ryhmä haastateltavia, jotka pystyvät esittämään tutkittavaan asiaan erilaisia näkökulmia. Tärkeää on myös, että fokusryhmään osallistuvien on kyettävä kuulemaan ja osallistumaan joskus vilkkaaseenkin keskusteluun. Usein on tapana, että haastateltavat löytyvät yhden avainhenkilön kautta tai niin sanotulla lumipallomenetelmällä, jossa tutkittavat nimeävät muita mahdollisia osallistujia. Ryhmä voidaan koota myös erilaisista vapaaehtoisista haastateltavista, kuten henkilökunnasta tai potilaista. (Mäntyranta & Kaila 2008.)

Kun fokusryhmiä muodostetaan, on tärkeänä pidetty ryhmien yhdenmukaisuutta eli fokusoitumista. Tällä tarkoitetaan ryhmän kokoamista yhden tai useamman ennalta tiedetyn asian suhteen homogeeniseksi, jotta keskustelu helpottuisi. Esimerkiksi haastateltavien ammattitausta voi olla tällainen tekijä. Haastattelujen onnistumiseen ja aineiston laatuun voivat vaikuttaa haastattelijan henkilökohtaiset ominaisuudet, ammattitausta ja kokemus. Haastattelijalla on hyvä myös olla jonkinlaista kokemusta ryhmien vetämisestä. Haastattelijan on hyvä myös tietää ainakin jotain keskusteltavasta aiheesta, mutta huippuasiantuntijan saattaa olla ryhmähaastattelutilanteessa jopa hankala hillitä omien käsitystensä esille tuomista. Haastateltavien ei olisi hyvä olla riippuvuussuhteessa haastattelijaan ja esimerkiksi omien potilaiden haastattelu ei ole sopivaa. Tällaisissa tapauksissa suositellaan ulkopuolisen haastattelijan käyttöä tulosten laadun että eettisten seikkojen takia. On usein tavallista käyttää kahta haastattelijaa, jolloin toinen voi keskittyä keskustelun ohjaamiseen ja toinen taas muistiinpanojen ja havaintojen tekemiseen sekä tekniikasta huolehtimiseen. (Mäntyranta & Kaila 2008.)

Tarkoituksena fokusryhmähaastattelussa on saada aikaan mahdollisimman paljon keskustelua osallistujien välille. Usein haastattelijalla on käytössään valmiiksi strukturoitu haastattelurunko, jossa on 5-8 teemaa. Haastattelurungossa suositetaan avoimia kysymyksiä. Esimerkiksi mitä tai miten ovat hyviä kysymyksiä. Myös syventäviä kysymyksiä tarvitaan esimerkiksi ryhmässä esiin tulevista ristiriitaisista mielipiteistä. Johdattelevia kysymyksiä on syytä välttää. On tavallista, että fokusryhmähaastattelussa nousee esille myös uusia, tutkimuskysymysten kannalta merkittäviä teemoja. Joskus samasta aineistosta voidaan saada analysoitavaksi myös muita, alkuperäisen tutkimuskysymyksen ulkopuolelta esiin nousevia asioita. (Mäntyranta & Kaila 2008.)

Tärkeää on, että haastattelijalla kykenee luomaan turvallisen ja sallivan ilmapiiri, jossa on mahdollista esittää erilaisia käsityksiä ja mielipiteitä. Haastattelijan roolissa on tärkeää huolehtia myös haastattelutilanteissa syntyvistä ongelmista, kuten liian hallitsevista tai hyvin hiljaisista osallistujista. Se, että esitetään erilaisia mielipiteitä, ei ole ongelma, vaan osittain myös fokusryhmähaastattelun tarkoitus. Suoranaiset konfliktit ja tilanteet, joissa joku osallistujista saattaa loukkaantua, vaativat kuitenkin haastattelijan puuttumista asiaan. Kaikissa

erilaisissa haastattelutilanteissa ja menetelmissä haastattelija vaikuttaa kertyvään aineistoon. Fokusryhmähaastattelun kohdalla lisäksi haastateltavat vaikuttavat toisiinsa. (Mäntyranta & Kaila 2008.) Hirsjärvi ja Hurme siteeraavat Focus Groups -teosta, joka korostaa myös sitä, että haastattelijan tulisi yrittää saada mukaan myös henkilöt, jotka ovat olleet hiljaa. Haastattelijan rooliin kuuluu ehdottaa siirtymistä seuraavaan keskusteluteemaan, mutta hänen ei tulisi selittää keskustelujen sisältöä, eikä sekaantua muutenkaan keskustelun kulkuun. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 62.)

5.4.3 Lasten ja nuorten haastattelu

Lasten haastattelun voidaan katsoa eroavan usein eri tavoin aikuisten haastattelusta. Mielenkiinto lasten haastattelua kohtaan on kasvanut viime vuosina. Syynä tähän on muun muassa se, että länsimaissa lapsiin on alettu suhtautua tasa-arvoisemmin kuin aiemmin ja lapset nähdään enemmän yksilöinä, joilla on myös oma arvonsa. Toinen syy, joka on lisännyt mielenkiintoa lasten haastattelemista kohtaan, on lisääntynyt tarve selvittää lapsiin kohdistunutta fyysistä ja seksuaalista väkivaltaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 128.)

Lasten haastattelusta ei tulisi puhua yhtenä menetelmänä, sillä lasten ikä voi vaihdella neljän ja kahdeksantoista ikävuoden välillä ja eri-ikäisiä lapsia tulisi haastatella eri lailla. Tutkimushaastattelujen alaikärajana on yleisesti pidetty noin neljää vuotta, vaikka tätäkin nuorempia lapsia on myös haastateltu. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan esimerkiksi Anderson Yarrow sekä Doverborg ja Pramling ovat huomanneet, että kouluikäistä lasta haastateltaessa tulisi haastattelu aloittaa lapsille tutuista teemoista, jotta saataisiin aikaan turvallinen ilmapiiri haastattelutilanteen suhteen. Andersonin mukaan nauhurin käytöllä voidaan osoittaa lapsille se, että haastattelu on tärkeä asia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 130-131.)

Myös lapselle tulisi antaa riittävästi tietoa tutkimuksen ja haastattelun tarkoituksesta. Lapsella on tiettyjä odotuksia sitä kohtaan, millainen on haastattelutilanne ja mitä siitä seuraa, että häntä haastatellaan. Lapsen näkökulmasta haastattelu ei ole mitään tahansa rupattelua, vaan sen sijaan myös lapsi on sosiaalinen toimija. Kun lasta haastatellaan, hän on samalla tietynlaisessa vuorovaikutussuhteessa sekä haastattelijan että kuvaamansa kohteen kanssa. Lapset saattavat olla puhumatta tietyistä aiheista, sillä he saattavat olettaa, että puhumista voi seurata vaikeuksia esimerkiksi ikätoverien keskuudessa. Siksi lapselle tulisi antaa mahdollisimman selkeä kuvaus keskustelun julkisuudesta tai luottamuksellisuudesta sekä haastattelijan omasta roolista. (Alasuutari 2005, 147-148.)

Aikuisen ja lapsen voidaan aina nähdä olevan epätasa-arvoisia keskenään, sillä lapsi on aikuisten kannalta suojelun, kasvatuksen ja huolenpidon kohde. Jotta aikuinen pystyy toteuttamaan näitä tehtäviä, on hänellä oltava määräävä asema suhteessa lapseen. Tämä sama epätasa-

arvo on läsnä myös tutkimushaastattelussa, jossa aikuinen haastattelee lasta. Tällä seikalla on sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia haastattelun kannalta. Myönteisenä vaikutuksena voidaan pitää sitä, että se antaa aikuiselle oikeuden tehdä kysymyksiä ja aikuinen voi odottaa lapselta vastauksia kysymyksiin. Negatiivisena vaikutuksena taas voi olla se, että lapsen ääni ei tule kuuluviin, jolloin lapsi ei kerro, mitä hän oikeasti ajattelee, vaan hän pyrkii ikään kuin vastaamaan ”oikein” aikuisen kysymyksiin. (Alasuutari 2005, 152-153.)

Lasten tutkimushaastattelua ei voida toteuttaa niin, että lapsen ja aikuisen valtaero häivytetään haastattelutilanteesta kokonaan pois ja aikuinen ei voi olla muuta kuin aikuinen haastattelutilanteessa. Haastattelija voi kuitenkin yrittää rakentaa lapsen arkipäivän kokemuksesta eroavaa aikuisen roolia muun muassa määrittämällä selkeästi roolinsa suhteessa muihin tutkimuksen piiriin kuuluviin aikuisiin sekä takaamalla sen, että tutkimus on luottamuksellinen. Haastattelijan tulisikin toimia ilman kontrollipyrkimyksiä ja hänen tulisi olla kiinnostunut ymmärtämään lapsen tavan nähdä asioita. Jotta nämä tavoitteet voidaan saavuttaa, haastattelijan tulisi toimia reflektiivisesti suhteessa lapsen kommunikaatiotapoihin ja lapsen puheeseen. (Alasuutari 2005, 153.)

Jotta lapsen mielipiteet saataisiin mahdollisimman hyvin näkyviin haastattelussa, on lapsen kielelle annettava riittävästi tilaa ja sen tulee olla haastattelun pääkieli. Lasten kieltä voidaan tavoittaa niin, että haastattelija pyrkii kuuntelemaan ja tunnistamaan lapsen tapa tuottaa puhetta ja pyrkiä sovittamaan oma tapansa puhua lapsen käyttämiin ilmaisuihin ja kuvaamisen tapoihin. Jotta lapsen kommunikaation tavat voidaan hahmottaa, täytyy haastattelijan ottaa huomioon lapsen kehityksellinen taso. (Alasuutari 2005, 154.)

Lapsia haastateltaessa olisi tärkeää pyrkiä yhdistämään kysymykset lapsen arkeen kuuluviin rutiineihin ja toimintoihin. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi siten, että kysytään lapselta lähi-menneytyyden tapahtumista tai pyydetään lasta kuvailemaan lapsen tavallisen päivän puuhia. (Alasuutari 2005, 158.)

Hirsjärven ja Hurmeen mukaan länsimaisissa kulttuureissa etäännyminen aikuisten maailmasta kuuluu nuoruuteen ja tämän takia nuoret eivät välttämättä ole motivoituneita haastatteluun, eivätkä he tahdo, että heidän asioitaan udellaan. Nuoria tulisikin motivoida haastatteluun ja heidät tulisi saada tutkimuksen ”puolelle”. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 132.)

Tärkeä seikka nuoria haastateltaessa on, että heille tulisi välittää tieto siitä, että heistä ja heidän mielipiteistään ollaan aidosti kiinnostuneita. Olisi tärkeää, että nuori kokisi osallistuvansa itse tutkimukseen ja että hän pystyy auttamaan tutkijaa. Itse haastattelutilanteessa on tärkeää, että esimerkiksi nuoren vanhemmat eivät kuule haastattelua, vaan haastattelu tehdään rauhallisessa paikassa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 132-133.)

5.4.4 Litterointi

Litteroinnilla tarkoitetaan tallennetun laadullisen tutkimusaineiston puhtaaksi kirjoittamista sanasanasaisesti. Litterointi on mahdollista suorittaa koko aineistosta tai sitten valikoiden, esimerkiksi teema-alueiden mukaan. Tutkimusta tehdessä päätelmiä ei yleensä tehdä suoraan nauhoista, vaan aineisto on tapana litteroida. Litteroinnin tarkkuutta varten ei ole yksiselitteisiä ohjeita ja ennen litterointia olisi hyvä tietää, minkälaisia analyysimenetelmiä aineiston tarkastelun suhteen tullaan käyttämään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997.)

5.5 Aineiston analyysi

5.5.1 Induktiivinen analyysi

Laadullinen aineiston analyysi jaotellaan usein induktiiviseen ja deduktiiviseen analyysiin. Induktiivinen päättely kulkee yksittäisistä seikoista yleiseen ja deduktiivinen taas yleisestä yksittäiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 95, 97.)

Kun aineistoa analysoidaan induktiivisesti, päättely alkaa aineistosta, joka käsitteellistetään ja näiden käsitteiden pohjalta määritellään ilmiötä koskeva teoria. Induktiivinen päättely nojaa aikaisempiin teorioihin eri lailla, kuin deduktiivinen päättely. Induktiivisessa päättelyssä aikaisemmasta tiedosta sekä käytännön kokemuksista nousevat esille tutkimuksen tekijän esiyymmärrys ja käsitteenmuodostuksen oletetut lähtökohdat. Tutkijan täytyy kuitenkin olla valmis nämä kumoamaan, mikäli aineisto niin osoittaa. (Anttila 1998, 135.)

5.5.2 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysin tarkoituksena on tarkastella tutkittavaa aineistoa eritellen sekä yhtäläisyyksiä ja eroja etsien. Tarkoituksena on myös aineiston tiivistäminen. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia ja tutkittavat aineistot voivat olla esimerkiksi haastatteluita, puheita, kirjoja tai keskusteluita. Sisällönanalyysin avulla voidaan tutkittavasta ilmiöstä muodostaa tiivistetty kuvaus, joka liittää tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja muihin samaa aihetta käsitteleviin tutkimuksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.)

Sisällönanalyysin ohella voidaan puhua myös sisällön erittelystä ja tällä taas tarkoitetaan määrällistä aineistojen analyysia ja siinä kuvataan kvantitatiivisesti jonkin tekstin sisältöä. Sisällönerittelyä käyttäen voidaan esimerkiksi laskea sitä, miten usein tietyt sanat esiintyvät tutkittavassa dokumentissa. Kun tarkoitetaan sanallista tekstin sisällön kuvailua, puhutaan kuitenkin sisällönanalyysista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 107-108.)

Kun aineiston analysointiin käytetään laadullista sisällönanalyysia, silloin aineisto ensin pirstotaan pienempiin osiin, käsitteellistetään ja lopuksi uudelleen järjestetään uudenlaiseksi kokonaisuudeksi. Sisällönanalyysi voidaan suorittaa teoriaohjaavasti, teorialähtöisesti tai aineistolähtöisesti. Erona on tällöin, että analyysi ja luokittelu perustuvat tällöin joko valmiiseen teoreettiseen viitekehykseen tai itse aineistoon. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 109-116.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi kannattaa aloittaa aineiston redusoinnilla eli pelkistämislä. Pyrkimyksenä on kuitenkin keskeisen ja ennen kaikkea olennaisen sisällön säilyttäminen. Tämän jälkeen tulee tehdä klusterointi, pelkistettyjen ilmaisujen yhtäläisyyksien ja erilaisuuksien selvittäminen. Sisällölle tulisi keksiä tässä vaiheessa kuvaava nimi. Lopuksi suoritetaan abstrahointi eli limittäinen vertailu edellisten vaiheiden kanssa ja niiden keskeisten suhteiden tutkiminen. (Salin 2009.)

Sisällönanalyysi on alkujaan kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä ja sen tavoitteena on kuvata jonkin tietyn aineiston jakautumista luokkiin ja kategorioihin ja tällä tavoin kuvata sisällön olemusta. Sisällönanalyysia voidaan kuitenkin käyttää myös kvalitatiivisten aineistojen analysointiin. Sisällönanalyysin avulla pystytään tekemään päteviä ja toistettavia päätelmiä tutkimusaineiston suhteesta sen sisältö- ja asiayhteyteen. Sisällönanalyysin avulla voidaan tuottaa uusia näkemyksiä ja uuta tietoa sekä saada esiin piileviä tosiasioita. Sen kohdealueita voivat olla sanalliset, symboliset sekä kommunikatiiviset sisällöt ja tutkittava aineisto voi olla lähes mitä tahansa, kunhan se on yhteydessä tutkittavaan ilmiöön ja sitä voidaan havainnoida, koota ja analysoida. (Anttila 1998, 254.)

Jotta sisällönanalyysi onnistuisi, sen on oltava objektiivista, jolloin jokainen vaihe siinä tapahtuu siksi, että saadaan vastaus ennakolta asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Analysoitava teksti koodataan kategorioihin, jotka vastaavat tutkijan asettamiin kysymyksiin eikä tutkija saisi subjektiivisesti muuttaa tavoitteita kesken aineiston koodaamisen. Sisällönanalyysin tulisi olla järjestelmällistä toimintaa ja esimerkiksi sellaista aineistoa, joka ei tue tutkijan ennalta asettamia hypoteeseja, ei tulisi jättää analyysin ulkopuolelle. Analyysin tavoitteena ei tulisi olla pelkkä sisällön kuvaus, vaan tuloksen tulisi liittyä ilmiön määrittelyyn tai sen taustalla olevin ja vaikuttaviin henkilöihin tai sosiaalisiin kulttuurisiin tai muihin vastaaviin seikkoihin laajemminkin. (Anttila 1998, 256.)

Tuomi ja Sarajärvi (2002, 110-111.) siteeraavat Milesia ja Hubemania, joiden mukaan aineistolähtöinen laadullinen analyysi voidaan määritellä kolmivaiheiseksi prosessiksi. Ensimmäinen vaihe on aineiston redusointi eli pelkistäminen. Toinen vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely ja kolmas vaihe on abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen.

Aineiston pelkistämisessä analyysin kohteena oleva informaatio esimerkiksi aukikirjoitetut haastatteluaineistot pelkistetään siten, että niistä rajataan tutkimuksen kannalta epäolennaiset seikat pois. Pelkistämien voi tapahtua tiivistämällä informaatiota tai pilkkomalla sitä osiin. Tutkimustehtävä ohjaa aineiston pelkistämistä ja tutkimustehtävän mukaan aineistoa pelkistetään litteroimalla tai vaihtoehtoisesti koodaamalla tutkimustehtävän kannalta olennaiset ilmaukset. Yksi keino pelkistämisen suorittamiseen on, että litteroidusta aineistosta etsitään tutkimustehtävän kysymysten avulla niitä kuvaavia ilmauksia ja ilmaisut alleviivataan erivärisillä kynillä. Tämän jälkeen voidaan alleviivatut ilmaisut merkitä litteroidun aineiston sivun reunaan ja sen jälkeen kirjoittaa ne peräkkäin erilliselle paperille. Ennen kuin analyysi aloitetaan, niin sisällönanalyysissa täytyy määrittää ensin analyysiyksikkö. Analyysiyksikkö voi olla esimerkiksi yksittäinen sana tai lause. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111-112.)

Aineiston ryhmittely suoritetaan siten, että aineisosta koodatut ilmaukset käydään ensin huolellisesti läpi. Sitten aineistosta etsitään eroavaisuuksia ja/tai samankaltaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Kun löydetään samaa asiaa tarkoittavia käsitteitä, ne yhdistetään ja ryhmitellään luokaksi. Luokka nimetään sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Esimerkiksi jokin tutkittavan ilmiön käsitys, piirre tai ominaisuus voi toimia luokitteluyksikkönä. Luokittelussa yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin, joten tällöin tutkimusaineisto tiivistyy. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 112-113.)

Kun aineisto on ryhmitelty, seuraa abstrahointi eli käsitteellistäminen, jolloin erotellaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto. Valikoidun tiedon avulla muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Seuraavaksi abstrahoinnissa edetään alkuperäisen tiedon käyttämistä kielellisistä ilmauksista erilaisiin teoreettisiin johtopäätöksiin ja käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 114.)

Kun sisällönanalyysi suoritetaan aineistolähtöisesti, käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimuskysymykseen. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään tutkimusaineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Tuomi ja Sarajärvi siteeraavat Hämäläistä (1987), jonka mukaan abstrahointi on prosessi, jossa tutkija pyrkii yleiskäsitteiden avulla muodostamaan kuvauksen tutkittavasta kohteesta. Tällöin teoriaa ja johtopäätöksiä tulisi verrata aina alkuperäisaineistoon uutta teoriaa kehitettäessä. Abstrahointivaiheessa alkuperäinen aineisto liitetään osaksi teoreettisia käsitteitä ja tuloksissa voidaan esittää alkuperäisestä aineistosta muodostettu malli, käsitejärjestelmä tai aineistoa kuvaavat teemat. Tuloksissa tulisi lisäksi kuvata luokittelujen perusteella muodostetut kategoriat tai käsitteet sekä niiden sisällöt. Johtopäätöksiä tehtäessä tulisi tutkijan yrittää ymmärtää, mitä asiat merkitsevät tutkittaville ja pyrkiä siis ymmärtämään analyysin kaikissa vaiheissa tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 114.)

5.6 Eettisyys

Opinnäytetyössämme tehtävät haastattelut tulevat olemaan luottamuksellisia ja niistä syntyvä materiaali, videot, nauhat ja litteroinnit tullaan hävittämään käytön jälkeen. Tulimme opinnäytetyömme ohjaajan sekä Laaban Oy:n edustajan kanssa käydyissä keskusteluissa siihen tulokseen, että emme tarvitse lasten haastatteluja varten erillistä tutkimuslupaa. Tätä perustelimme sillä, että työskentelemme kummatkin kyseisen yrityksen palveluksessa ja meitä sitoo jo valmiiksi salassapitovelvollisuus haastateltavien lasten asioissa. Haastatteluissa ei ole tarkoitus kysyä lasten henkilökohtaisia asioita, vaan mielipiteitä sijaishuoltopaikasta, joten haastattelut voidaan mieltää asiakaspalautteen keräämiseksi. Olemme kuitenkin kysyneet suullisesti kaikkien lasten vanhemmilta suostumusta siihen, että heidän lastaan voidaan haastatella. Myös jokaiselta lapselta itseltään kysyttiin heidän omaa suostumustaan haastatteluun ja osallistuminen oli vapaaehtoista.

Myös työpaikoilla voi olla salaiseksi luokiteltavia tietoja ja asiakirjoja, jotka eivät saa päästä ulkopuolisten näkyville. Niinpä tulemmeikin hyväksyttämään kaiken työpaikkaa koskevan kirjoittamamme materiaalin aina opinnäytetyön Laaban Oy:n edustajalla ennen kuin toimitamme materiaalia eteenpäin, esimerkiksi koululle tai opinnäytetyön ohjaajalle.

Tutkimuksen piiristä ei tulisi sulkea pois mitään tiettyjä ihmisryhmiä. Jos joku ihmistyhmä suljetaan pois tutkimuksen piiristä, ihmiselämästä jää tutkimatta tärkeitä puolia. Myös alaikäisille henkilöille tulisi antaa mahdollisuus tulla nähdyksi ja kuulluksi omilla ehdoillaan. Tämä seikka ilmenee myös YK:n yleissopimuksessa lasten oikeuksista. Lasten osallistuminen tieteellisiin tutkimuksiin onkin perusteltua sekä yhteiskunnan, kulttuurin ja lääketieteen näkökulmasta että lasten itsensä näkökulmasta. (Kuula 2006, 147.)

Lainsäädännön näkökulmasta esimerkiksi lapset ja psyykkisesti vajaakykyiset lukeutuvat suojelua vaativiin erityisryhmiin, eikä heillä näin ole täysivaltaista oikeutta itse päättää osallistumisestaan tutkimukseen. Jos vajaakykyisten tai lasten halutaan osallistuvan tutkimukseen, osallistumiseen tarvitaan huoltajan tai muun laillisen edustajan lupa. Vaikka lapsen huoltaja tai muu edustaja antaisi luvan tutkimukseen osallistumiselle, silti lopullisen suostumuksen antaa tai on antamatta lapsi itse. (Kuula 2006, 147-148.)

Suomessa ei ole lääketiedettä lukuun ottamatta määritelty lainsäädännössä tarkkoja ikärajoja sille, milloin lasten huoltajilta tai muilta edustajilta täytyy saada lupa tutkimukselle ja milloin taas lapsen oma suostumus riittää. Kuitenkin Suomessa on ainakin jossain määrin vakiintunut käytäntö on soveltaa lastensuojelulakia sekä tutkimuseettisiä periaatteita tutkimussuostumuksen pyytämisessä. (Kuula 2006, 149.)

5.7 Luotettavuus

Tekemämme opinnäytetyön ja kasaamamme materiaalin lopullista luotettavuutta olemme pohtineet koko työn muokkautumisen ja kehittymisen aikana. Haastatteluihin osallistuneiden ihmisten, niin aikuisten kuin lastenkin määrä oli mielestämme hieman pieni, mikä johtui pääsääntöisesti meistä riippumattomista syistä. Yleisin syy haastattelutilanteiden peruuntumiselle oli aikataulujen yhteensovittaminen tai niiden toteuttamisen mahdottomuus. Myös lasten muistikuvat saattoivat olla epämääräisiä, ajan kultaamia tai niitä ei ollut, johtuen esimerkiksi lapsen tulosta lastensuojelun piiriin vauvaikäisenä. Kuitenkin tutkimuksemme tuloksia voidaan pitää tietyllä tasolla luotettavina, koska työn keskeinen painopiste on työn tilanneen yrityksen Laaban Oy:n sisäisten käytänteiden kartoittamista. Näin ollen työmenetelmien ja käytänteiden toimivuutta voidaan tarkastella pienenkin otannan sisältä, eli ei tarvita ”yleiskuvaa” suurelta joukolta ihmisiä. Tutkimuskysymykset käsittelee pienen joukon omia kokemuksia, joihin ei muualta tai muilta ihmisiltä voisi edes saada vastauksia. Myös oma kokemuksemme kyseisestä työstä auttoi ohjaamaan tutkimuskysymyksiä oikeaan suuntaan, eli emme joutuneet käsittelemään ylimääräistä tai kärjistetyksi sanottuna turhaa tietoa.

Omaakohtaiset ja tutut tilanteet työpaikalla vahvistavat kokemusmaailmojen yhteneväisyyttä ja havaintoaineistoa työn pohjaksi löytyy omasta työhistoriastammekin. Kvalitatiivisen tutkimuksen arviointi ei voi silti perustua oman kokemuksen vahvistamaan havaintoon, joten miten tutkimuksen tuloksesta voidaan tehdä luotettava ja arviota kestävä? Lähtökohtaisesti pitää todeta, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen työväline ja luotettavuuden kriteeri tulee tutkijan päätelmien ja toteamusten pohjalta. Tämä kriteeri täyttyi mielestämme hyvin ja perustuu aiemminkin mainittuun omaan työkokemukseen kyseisestä yrityksestä. Kvalitatiivinen tutkimus ei perustu mittaustuloksiin, vaan tuloksen sijaan arvioidaan koko tutkimusprosessia, eikä analyysivaihetta ja luotettavuuden arviota voida erottaa toisistaan. Tutkimuksen aikana joudutaan pohtimaan tehtyjä ratkaisuja sekä analyysin kattavuutta ja koko prosessin luotettavuutta. (Eskola & Suoranta 1998, 209-212.) Tätä näkökulmaa käsitelimme pääsääntöisesti puheen tasolla muokaten työmme sisältöä ja kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden pohjaa kartoittaessa.

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Validiteetilla tarkoitetaan tutkimusta siitä, mitä on luvattu ja reliabiliteetilla sitä, miten tutkimustulos on toistettavissa. Laadullisen tutkimuksen parissa näitä käsitteitä voidaan kritisoida, koska nämä edellä mainitut käsitteet ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen parissa ja vastaa kvantitatiivisen tutkimuksen vaatimuksiin ja tarpeisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan vahvistaa sillä, että pystytään toteamaan jonkin asian tapahtuvan tarkoituksenmukaisesti luoden toivotun tai oletetun lopputuloksen,

eikä lopputulos ole pelkän sattuman seurausta. Myös tutkimusmenetelmien ja tutkittavan ilmiön perusrakenteen keskinäinen vastaavuus luo pohjaa luotettavalle lopputulokselle. (Met-sämuuronen 2006, 200.) Nähdäksemme Laaban Oy:ssä toivottuihin lopputuloksiin on päädytty suunnitelmallisella toiminnalla, eikä sattuman kautta. Näiden tulosten näkyvyys osaltaan vahvistaa työmme luotettavuutta niin onnistuneiden tutkimuskysymysten muotoutumisessa kuin haastattelujen tuloksissa.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Haastattelukysymysten tekeminen

Aluksi keskustelimme opinnäytetyömme kulusta ja tavoitteista Laaban Oy:n kasvatusjohtajan kanssa. Saimme häneltä suullisesti toiveita opinnäytetyömme suhteen sekä saimme myös kirjallisen version asioista, joita opinnäytetyön toimeksiantaja halusi meidän käsittelevän. Seuraavassa kuvaamme tiivistetysti, että millaisia asioita opinnäytetyön toimeksiantaja toivoi meidän opinnäytetyössämme käsittelevän. Käsiteltävät asiat oli työnantajan ohjeistuksessa jaettu viiteen isompaan teemaan.

Ensimmäisessä teemassa toimeksiantaja toivoi, että käsittelemme opinnäytetyössämme uuden lapsen tuloprosessia. Tähän kohtaan kuului, että hankkisimme tietoa siitä, kuinka informaatio kulkee eri toimijoiden välillä uuden lapsen asioissa. Tähän kuuluu esimerkiksi tiedonkulku toiminnanjohtajien, yksikön vastaavan sekä työtiimin välillä. Tähän aihealueeseen kuuluu myös sopimusasioiden etenemisen sekä uuden lapsen tutustumiskäynnissä havaittavien seikkojen arviointi.

Toinen toivottu teema oli muuttoprosessin aukikirjaaminen ja arviointi. Tähän teemaan kuului esimerkiksi se, millainen uuden ryhmäkotiin muuttavan lapsen huone tulisi olla ja mitä tavaroita tulisi lapselle hankkia ennen muuttoa ja heti muuton jälkeen. Teemaan kuului myös sen miettiminen, millaisia asiakirjoja uudella lapselle tarvitaan. Meidän haluttiin perehtyvän siihen, että uudelle lapselle täytyy avata oma kansio tietokoneelle päivittäistä raportointia varten sekä fyysinen kansio lapsen kirjallisia dokumentteja varten. Lisäksi meidän haluttiin käsittelevän sitä, millainen on ryhmäkodin henkilökunnan työnjako tällaisissa tehtävissä. Teemaan sisältyi myös se, että miettisimme sitä, kuinka jo ryhmäkodissa asuvia lapsia informoidaan uuden asukkaan tulosta. Tehtävänämme oli myös tutkia sitä, kuinka lapsen verkosto kartoitetaan ja kenen vastuulla on kartoitus ja siihen liittyvät seikat.

Kolmas työn toimeksiantajan toivoma teema oli lisähenkilöstön tarve tuloprosessissa. Meidän toivottiin kartoittavan sitä, miten työvuorolistat suunnitellaan ennen uuden lapsen muuttoa ja, mitä on uuden lapsen ohjelmassa tulopäivänä. Laaban Oy:ssä on uuden lapsen kohdalla ollut käytössä niin sanottu kotikuukausi, jolloin hänen kanssaan ollaan yhteydessä tiivistetysti ja selvitetään muun muassa lapsen tarpeita, vahvuuksia ja haasteita. Kotikuukauden tarkoituksena on tutustua uuteen lapseen ja antaa hänelle mahdollisuus tutustua myös työntekijöihin ja ryhmäkodin muihin lapsiin. Työnantajan toive oli, että selvittäisimme, kuinka sekä uutta lasta että lapsen perhettä ja muuta verkostoa informoidaan tästä kotikuukaudesta.

Neljäs työnantajan toivoma teema oli uuden lapsen kiinnittymisen arvioinnin ja rakenteen miettiminen. Teema liittyy kiinteästi uuden lapsen ”kotikuukauteen”. Laaban Oy:ssä uudelle lapselle laaditaan aina viikko-ohjelma, johon on kirjattu erilaisia asioita, joita uuden lapsen kanssa tehdään. Viikko-ohjelman tavoite on opettaa uudelle lapselle ryhmäkodin arjen rakennetta tehostetusti sekä sisällyttää lapsen päivään työntekijän antamaa kahdenkeskistä aikaa. Opinnäytetyön toimeksiantajan toiveena oli, että miettisimme ja arvioisimme sitä, että kuka laatii nämä viikko-ohjelmat ja mitä asioita ohjelmaan sisältyy. Lisäksi meidän haluttiin arvioivan sitä, missä suhteessa aikuisen tarjoamien kahdenkeskisten hetkien on tutustuttaa uutta lasta koko työryhmään ja missä suhteessa taas hänelle nimettyyn oma-ohjaajaan. Meitä pyydettiin myös käsittelemään sitä, että kuinka työntekijät suhtautuvat uuden lapsen mahdollisiin epäonnistumisiin ja siihen, jos lapsi rikkoo joko tahallaan tai tietämättään ryhmäkodin perussääntöjä.

Viimeisenä teemana meidän toivottiin käsittelevän uuden lapsen kanssa järjestettävää ”tiimiytymismatkaa”. Tiimiytymismatka on menetelmä, joka on käytössä Laaban Oy:n ryhmäkohteissa. Tiimiytymismatka on koko ryhmäkodin yhdessä järjestämä erillinen reissu esimerkiksi mökille tai johonkin muuhun ryhmäkodin ulkopuoliseen paikkaan. Matka voi kestää yhden tai useamman päivän. Matkalle osallistuvat kaikki ryhmäkodissa asuvat lapset sekä kaksi tai useampi työntekijää. Matkan tarkoituksena on tiivistää uuden lapsen sekä muiden lasten ja työntekijöiden välistä suhdetta. Lisäksi tiimiytymismatkan ideana on saada tärkeätä tietoa uuden lapsen paikasta lapsiryhmässä ja siitä onko uuden lapsen tulo jotenkin muuttanut lapsiryhmän valtasuhteita. Toiveena oli, että käsittelemme matkan tavoitteita ja toteutumisajankohtaa sekä sitä, mitä asioita matka sisältää.

Valitsimme tutkimusmenetelmäksi ryhmähaastattelun, koska se mielestämme palvelee parhaiten aiheen monimuotoisuutta ja käsittelyä. Pohdimme ja jäsentelimme opinnäytetyön toimeksiantajan toivomia asioita ja tavoitteita. Mietimme myös omia kiinnostuksen kohteitamme uuden lapsen tulo- ja muuttoprosessin suhteen. Lisäksi perehdyimme erilaiseen aiheesta koskevaan lähdekirjallisuuteen. Edellä mainittujen seikkojen sekä omien pohdintojemme perusteella laadimme haastatteluja varten kysymysrunгон. Yhdistelimme joitain toimeksiantajan toivomia aihealueita isommiksi kokonaisuuksiksi. Jätimme myös pois joitakin aihealueita. Tämän teimme siksi, että emme pitäneet kaikkia toivottuja aiheita tarkoituksenmukaisina opinnäytetyömme kannalta. Lisäksi koimme tarpeelliseksi rajata käsiteltäviä asioita, jotta opinnäytetyömme keskittyisi vain tiettyihin tärkeinä pitämiimme seikkoihin ja työ ei paisuisi liian isoksi. Tulimme myös siihen tulokseen, että jos aiheita olisi ollut enemmän, niin myös tiedonkeruumenetelmänä käyttämämme haastattelut olisivat venyneet liian pitkiksi. Ajattelimme, että pienempi määrä aihealueita helpottaa haastattelujen hallittavuutta ja että saamme näin syvällisempää tietoa. Tulimme myös siihen tulokseen, että tiettyjen aihealueiden käsittely ja niistä tiedon kerääminen onnistuu myös ilman haastatteluja, muita menetel-

miä käyttäen. Myös opinnäytetyömme suunnitelmavaiheelle asetettu ajallinen takaraja alkoi tulla vastaan, joten myös tämä vaikutti aihealueiden laajuuteen. Esimerkiksi ”tiimiytymismatkan” käsittelyn päätimme rajata pois käsittelystä.

Käytimme kysymysten laadinnassa apuna myös erilaista asiaa koskevaa lähdekirjallisuutta. Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit -teoksessa käsitellään sijaishuollon sekä sijoituksen alkuvaiheen laatukriteereitä (Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2005).

6.1.1 Työntekijöiden haastattelu

Jäsentelimme ja ryhmittelimme kysymykset ryhmähaastattelun periaatteiden mukaisesti isommiksi teemoiksi. Järjestelimme työntekijöiden kysymykset viiteen eri aihealueeseen. Tarkoituksenamme oli käyttää ainakin osittain samoja teemakokonaisuuksia sekä lasten että henkilökunnan haastattelujen pohjana. Isompien teema-alueiden ympärille rakensimme erilaisia tarkentavia kysymyksiä. Lisäksi laadimme itsellemme yksityiskohtaisempia apukysymyksiä, mikäli toivomamme aiheet eivät muuten nouse keskustelusta esiin. Lopuksi esittelimme vielä laatimamme kysymykset opinnäytetyön ohjaajalle ja hän antoi korjausehdotuksia kysymysten muotoiluun. Muokkasimme vielä kysymyksiä hiukan korjausehdotusten perusteella.

Työntekijöiden haastattelua varten saimme lopulta rakennettua neljä eri teemaa. Teemamme ovat: 1. Tulo- ja muuttoprosessi, 2. Käytännön asiat, 3. Työnjako, 4. Kiintyminen ja asettuminen sekä 5. Tulo- ja muuttoprosessin arviointi.

Työntekijöiden haastattelussa ensimmäisen teeman, eli tulo- ja muuttoprosessi-teeman on tarkoitus selvittää, kuinka uuden lapsen tulosta henkilökuntaa informoidaan, miten tiedonkulku toimii ja mitä kehittämiskohteita olisi siinä mahdollisesti on. Tavoitteenamme oli myös saada tietoa siitä, että kuinka työntekijät valmistautuvat henkilökohtaisella tasolla uuden lapsen tuloon. Lisäksi halusimme saada tietoa siitä, miten henkilökunnan mielestä muita jo ryhmäkodissa asuvia lapsia tulisi informoida uuden lapsen tulosta ja kuinka lapsia voidaan henkisesti valmistaa uuden asukkaan tuloon.

Toisen teeman eli käytännön asiat -teeman on tarkoitus kartoittaa sitä, kuinka erilaiset käytännön asiat, kuten lapsen huoneen valmistelu ja tavaroiden hankinta sekä erilaisten asiakirjojen avaaminen ja laatiminen toimivat uuden lapsen saapuessa. Lisäksi tähän teemaan kuuluu selvittää sitä, kuinka työntekijät välittävät talon perussäännöt uudelle lapselle ja miten he suhtautuvat siihen, jos lapsi ei kykene alkuvaiheessa sääntöjä noudattamaan.

Kolmas määrittelemämme teema oli työnjako ja laatimimme kysymysten oli tarkoitus selvittää sitä, millaisena työntekijät kokevat nykyisen työnjaon uuden lapsen asioiden hoitamis-

sa. Lisäksi toivoimme, että työntekijät pohtisivat oma-ohjaajan roolia muuttoprosessin alkuvaiheissa. Tarkoitus oli myös selvittää, millaisia kokemuksia työntekijöillä on uuden lapsen viikko-ohjelman laatimisesta sekä lapsen läheisverkoston selvittämisestä.

Neljännän teeman, joka koskee kiintymistä ja asettumista, oli tarkoitus selvittää työntekijöiden asennoitumista niin sanottuun kiintymisjaksoon ja saada tietoa siitä, mitä asioita työntekijät pitävät jakson kannalta tärkeinä. Tähän teemaan sisältyi myös tiedon hankkiminen siitä, kuinka lapsen kiintymystä sijoituspaikkaa kohtaan voitaisiin arvioida ja miten kiintymistä voitaisiin helpottaa. Tarkoituksena oli myös hankkia tietoa siitä, kuinka Laaban Oy:ssä käytössä olevaa vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia -menetelmää voidaan käyttää hyväksi uuden lapsen tuloprosessissa ja mitä työvälineitä menetelmä mahdollisesti antaa.

Viidentenä teemanamme oli tulo- ja muuttoprosessin arviointi. Halusimme selvittää, miten työntekijöiden mielestä tulo- ja muuttoprosessin onnistumista voidaan arvioida ja mihin seikoihin tulisi arvioinnissa kiinnittää huomiota.

6.1.2 Lasten haastattelu

Lasten haastattelujen tavoitteena oli käyttää osittain samoja teemoja ja selvittää samoja asioita kuin henkilökunnalta, mutta lasten näkökulmasta. Tarkoituksena oli saada tietoa varsinaisten toiminnan kohteilta eli ryhmäkodin asukkailta. Kuitenkin opinnäytetyömme tarjoaman lopullisen tuotoksen on tarkoitus parantaa lasten asettumista ryhmäkotiin.

Lasten haastattelujen ensimmäisen, eli taloon tulo- teemaan kului, että selvitämme, mitä asioita lapsilla on jäänyt mieleen taloon tulostaan ja mitä silloin on tapahtunut ja mikä oli mahdollisesti uutta ja yllättävää ja mikä taas ei. Tarkoitus oli myös selvittää, miten työntekijät sekä ryhmäkodin muut lapset ovat ottaneet uuden asukkaan vastaan. Halusimme myös saada tietoa siitä, millaisena lapset olivat kokeneet oman huoneensa.

Toisen eli ryhmäkodin aikuiset -teeman kysymysten tavoitteena oli selvittää sitä, miten lapset ovat muuttaessaan ryhmäkotiin kokeneet omaohjaajan läsnäolon. Tarkoitus on myös saada lapsilta informaatiota siitä, millaisena he ovat kokeneet koko työtiimin läsnäolon ja ovatko he saaneet mielestään tarvittavaa tukea sekä mahdollisuuden myös yksityisyyteen. Kotikuukausi -teeman kysymysten olisi tarkoitus selvittää sitä, miten niin sanottu kotikuukausi on järjestetty kullekin lapselle kohdalla ja millaisena he ovat tämän ajanjakson kokeneet.

Lisäksi kummankin ryhmän sekä työntekijöiden että lasten haastatteluissa oli tarkoituksenamme vielä haastattelun lopuksi antaa mahdollisuus myös omien mielipiteiden tai aiheen kannalta tärkeinä pitämiensä seikkojen esille tuomiseen. Olettamuksemme oli, että kummankin ryhmän haastatteluissa nousee esiin myös seikkoja, joita emme ole etukäteen miettineet. Niinpä tavoitteenamme olevien tietojen saamisen lisäksi uskoimme, että saamme myös tietoa sellaisista asioista, joita emme ole etukäteen miettineet. Vastaavasti oletuksemme oli, että emme välttämättä saa vastausta kaikkiin suunnittelemiimme ja toivomiimme asioihin.

6.2 Analyysin tekeminen

Analysoimme erikseen lasten ja työntekijöiden haastattelut. Analyysitapana käytimme sisällönanalyysia. Aluksi litteroimme nauhoitetut haastattelut. Emme litteroineet aineistoamme täysin sanasta sanaan, vaan jätimme esimerkiksi huudahdukset ja täytesanat litteroimatta. Aloitimme aineiston redusoinnin tulostamalla puhtaaksikirjoitetut haastattelut. Tämän jälkeen luimme haastatteluaineistot tarkasti läpi. Aluksi yliviivasimme kynällä tekstistä aiheemme kannalta epäolennaiset seikat. Rajasimme pois asiat, jotka eivät liittyneet millään tavalla tutkimuskysymyksiimme. Tämän jälkeen muokkasimme olennaiset asiat tiivistetyiksi ilmauksiksi ja kirjoitimme ne paperin reunaan. Analyysiyksikkönä oli yksittäinen lause.

Tämän jälkeen ryhmittelimme aineiston käymällä tiivistetyt ilmaukset läpi ja etsimme niistä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Sitten yhdistimme nämä ilmaukset luokiksi ja nimesimme ne luokkia kuvaavilla käsitteillä. Lasten haastatteluista analysoidessa muodostimme tiivistetyistä ilmauksista kahdeksan eri luokkaa, jotka olivat kotikuukausi, oman rauhan saaminen, työntekijät, omaohjaaja, avunsaaminen, muut lapset, säännöt sekä fyysiset tilat. Näistä luokista muodostimme kolme yläluokkaa, jotka olivat taloon asettuminen, työntekijät ja muut ryhmäkodin lapset sekä ryhmäkodin tilat ja käytänteet. Työntekijöiden haastattelusta saimme muodostettua lopulta neljä luokkaa, jotka olivat tiedonkulku, omaohjaaja, uusi lapsi sekä asettuminen ja kiintyminen.

Lopuksi abstrahoiimme aineiston eli vertailimme limittäin aineistoa edellisten työvaiheiden kanssa. Lisäksi pohdimme edellisten työvaiheiden ja tulosten keskinäistä suhdetta.

7 TULOKSET

Analysoimme erikseen työntekijöiden haastattelut ja lasten haastattelut. Varsinaisen analyysivaiheen jälkeen kuitenkin vertailimme lasten ja työntekijöiden haastatteluja ja etsimme niistä eroja ja samankaltaisuuksia niiltä osin, kun kysymykset olivat yhtenäisiä.

7.1 Lasten haastattelujen tulokset

Sisällönanalyysia käyttäen saimme lasten haastatteluista koottua kolme aihealuetta, jotka olivat taloon asettuminen, työntekijät ja ryhmäkodin muut lapset sekä ryhmäkodin tilat ja käytänteet.

7.1.1 Taloon asettuminen

Taloon asettumis-aihealueessa oli kaksi alakategoriaa, jotka olivat kotikuukausi sekä oman rauhan saaminen. Lapsista osa koki, että heillä ei ollut ryhmäkotiin saapuessaan erillistä kotikuukautta. Loput kokivat, että heillä on ollut jonkinlainen kotikuukausi. Osa lapsista piti kotikuukautta hyvänä asiana. Perusteluina tälle oli, että sai asettua rauhassa asumaan ryhmäkotiin. Positiivisena pidettiin myös sitä, että oli päästy ryhmäkodin aikuisten kanssa tutustumaan kaupunkiin.

Osa haastatelluista lapsista piti kotikuukautta negatiivisena asiana. Syitä tähän olivat, että kotikuukausi koettiin liian pitkänä ja että ei saanut tavata kavereita. Kotikuukauteen olisi toivottu myös enemmän ulkoilua sekä enemmän vapauksia ja itsenäistä liikkumista.

Lähes kaikki haastatellut lapset kokivat, että olivat ryhmäkotiin saapuessaan saaneet tarpeeksi omaa rauhaa. Jotkut haastateltavista olisivat kuitenkin kaivanneet hiukan lisää omaa rauhaa. Lapset toivat myös esille, että jos on itse rauhallinen ja on jotain tekemistä, silloin on saanut olla rauhassa, mutta jos on käyttäytynyt sopimattomasti, silloin aikuiset eivät ole antaneet olla rauhassa. Osa haastateltavista kertoi, että ryhmäkotiin muuton alkuvaiheissa aikuiset ovat kyselleet heiltä jatkuvasti asioita. Osa lapsista myös mainitsi, että he ovat alkuvaiheessa viettäneet paljon aikaa itsekseen omassa huoneessaan, mutta tämä on ollut oma valinta.

7.1.2 Työntekijät ja muut ryhmäkodin lapset

Yli puolet haastatelluista lapsista oli sitä mieltä, että ryhmäkodin työntekijät olivat ottaneet heidät hyvin vastaan ryhmäkotiin muutettaessa. Yhden haastateltavan mielestä oli vaihtelua työntekijöiden välillä, että miten hyvin hänet oli otettu vastaan. Osa lapsista koki outona

uudet ihmiset ja työntekijöiden vaihtumisen vuorojen välillä. Vaikka suurin osa haastatelluista tunsikin, että heidät oli otettu hyvin vastaan, niin myös kehitettäviä asioita löytyi jonkin verran. Haastateltavista osa koki, että heidän tullessaan aikuisilla oli ollut kiire. Työntekijöiden olisi toivottu myös paremmin esittäytyvän lapsille. Jotkut haastateltavista olivat sitä mieltä, että muutettaessa ryhmäkotiin, lapsia ei oltu kuunneltu tarpeeksi, mutta myöhemmin tämä ongelma oli kuitenkin korjaantunut. Osa lapsista oli sitä mieltä, että heitä ei oltu alussa kohdeltu ikätasoisesti, vaan kohdeltu ikäistään nuorempina. Jotkut lapsista kokivat, että informaatio ei kulkenut tarpeeksi hyvin ohjaajien välillä. Lisäksi tuli esiin, että joissakin asioissa ”tavalliset” ohjaajat eivät olleet osanneet vastata kaikkiin kysymyksiin, vaan lapsia oli kehoitettu kääntymään vastaavan ohjaajan puoleen.

Hieman yli puolelle haastatelluista lapsista oli nimetty omaohjaaja heti heidän saapuessaan. Osa lapsista koki, että omaohjaaja ei alkuvaiheessa juurikaan eronnut muista työntekijöistä. Loput olivat sitä mieltä, että omaohjaaja hoitaa enemmän heidän asioitaan. Osa koki, että omaohjaajalle voi kertoa kaikki asiat. Omaohjaajan koettiin myös kyselevän enemmän asioita kuin muiden ohjaajien sekä vaativan enemmän kontaktiin. Yksi lapsista toivoi, että hänellä ja hänen sisarellaan olisi olleet erilliset omaohjaajat, kun nyt heille oli nimetty yhteinen omaohjaaja. Osa haastateltavista taas toi esille, että yksi ”tavallinen” ohjaaja oli ollut alkuvaiheessa tärkein henkilö. Pääasiallisesti ne lapset, joille oli nimetty omaohjaaja heti heidän saapuessaan, pitivät omaohjaajaa muista ohjaajista tärkeämpänä, kun taas ne, joille ei oltu omaohjaajaa nimetty, eivät pitäneet omaohjaajaa muista tärkeämpänä.

Suurin osa haastatelluista oli sitä mieltä, että muut lapset olivat ottaneet heidät pääasiassa hyvin vastaan. Osa haastatelluista piti kuitenkin outona tilannetta, että joutuu asumaan yhdessä vieraiden lasten kanssa. Osa lapsista toi myös esille, että riippui paljon henkilöstä, että miten heidät otettiin vastaan. Jotkut haastatelluista toivat kuitenkin esille, että olivat alussa kokeneet jonkinasteista kiusaamista muiden lasten taholta. Osa lapsista taas tunsikin, että muut lapset olivat olleet alussa hiljaisia, eivätkä olleet ottaneet kontaktia, mutta myöhemmin tilanne oli kuitenkin korjaantunut.

Kaikki haastatellut toivat esille, että he olivat saaneet alkuvaiheessa tarpeeksi tukea ja apua ryhmäkodin työntekijöiltä. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että ei ollut halunnut itse pyytää kaikissa tilanteissa apua, vaan halunnut pärjätä itsenäisesti. Jotkut taas puolestaan toivat esille, että apua oli ”tyrkytetty” jopa liikaa.

7.1.3 Ryhmäkodin tilat ja käytänteet

Haastateltavat kokivat ryhmäkodin säännöt alkuvaiheessa tiukkoina. Haastateltavat toivat esiin, että ryhmäkodin säännöt poikkesivat kotioloista ja niihin oli vaikea tottua. Osa haastateltavista myös toivoi, että säännöt olisi selitetty alkuun paremmin.

Osa haastatelluista koki ryhmäkodin fyysiset tilat kodinomaisina ja ryhmäkodin rentona paikana. Osa taas piti outona tiettyjä laitosmaisia piirteitä, kuten sitä, että ovat ja ikkunat olivat lukossa. Hyvä asia oli myös se, että oli päästy tutustumaan kaupunkiin. Omaan huoneeseen oltiin pääasiallisesti tyytyväisiä. Hyviä asioita huoneessa oli, että se oli saatu sisustaa omanlaiseksi sekä se, että oli päästy tutun kanssa samaan huoneeseen. Osa lapsista koki negatiivisena asiana huoneen liian pienen koon sekä sen, että ei voinut valita huonetta itse.

7.2 Työntekijöiden haastattelujen tulokset

7.2.1 Tiedonkulku

Haastattelujen perustella työntekijät eivät mielestään saa uudesta lapsesta tarpeeksi tietoa. Useasti tieto tulee nopealla aikataululla ja tietoa tulee vähän. Tiedon koetaan myös olevan sirpaleista, eli tieto saattaa olla useassa muodossa ja eri paikoissa, esimerkiksi papereissa, tietokoneen tiedostoissa tai pelkästään tietyillä työntekijöillä omana tietona. Tiedonkulussa koetaan näin ollen olevan kehittämistä kaipaavia kohtia. Tiedonkulun lisäksi toivotaan kumpaankin yksikköön saatavan mahdollisimman nopeasti tieto yksikkökohtaisista muutoksista koskien yhtä tai useampaa uutta lasta. Esimerkiksi, jos toiseen yksikköön saapuu uusi lapsi, toivottiin, että myös toisen yksikön henkilökuntaa informoitaisiin asiasta. Näihin kohtiin toivottiin työpaikalla pian käyttöön otettavasta Nappula-tietojärjestelmästä olevan apua. Yksiköiden ja sosiaalitoimen välisenä yhteistyökeinona käytetyn Nappulan uskotaan antavan jonkinlaisen kuvan tulevasta lapsesta, mikä osaltaan auttaa työntekijää asennoitumaan ja valmistautumaan tulevaan työpäiväänsä.

Haastatellut kokivat, että tiedonkulku työntekijöiden välillä on pääosin toimivaa. Haastatellut työntekijät toivovat saavansa esimerkiksi tuntia ennen työvuoronsa alkua tiedon uudesta lapsesta ja lapsen mukanaan tuomista erikoistilanteista. Esimerkkinä on tilanne, jossa kerrotaan töihin tulevalle, että ovea ei tule avata liian huolimattomasti, sillä uusi lapsi saattaa pyrkiä karkuun yksiköstä. Haastateltujen työntekijöiden mielestä tieto uudesta lapsesta ennen vuoroa, auttaa suunnittelemaan tulevaa päivää, koska uuden lapsen tilanne luultavimmin vaikuttaa suoraan yksikön päivän muihin rutiineihin.

Haastatteluun osallistuneiden mielestä talon muille lapsille tulisi kertoa mahdollisimman pian uudesta tulokkaasta. Lapsille tulee työntekijöiden mukaan kertoa uuden lapsen ikä, sukupuoli ja se, että mihin huoneeseen tulokas asettuu. Lapsille ei pidä eikä saa kertoa uuden lapsen taustoista ja sijoituksen syistä. Tässä työntekijöiden mukaan on ajatuksena se, että muut lapset saattavat kääntää uuden lapsen vaikeat ja ongelmalliset tilanteet uutta lasta vastaan.

7.2.2 Omaohjaaja

Haastatelluista työntekijöistä kaikki olivat sitä mieltä, että uudelle lapselle olisi hyvä pyrkiä nimeämään omaohjaaja jo ennen lapsen taloon tuloa. Tämä auttaisi osaltaan arjen rutiininen hoidon ennakkointia, valmistelujen delegointia tietyille henkilölle. Lisäksi työntekijät kokivat hyväksi sen, että ennalta määrätty omaohjaaja saataisiin ottamaan lapsi vastaan heti alusta. Alun kontaktilla katsottiin haastateltujen mukaan olevan suuri rooli lapsen tulossa ja asettumisessa. Työntekijöiden mukaan tämä ei yleensä ole mahdollista nykyisten resurssien puitteissa. Omaohjaajan roolina katsottiin olevan pääsääntöisesti ohjattavan lapsen asioiden hoitaminen, joihin kuuluu terveydestä, hygieniasta, vaatetuksesta, verkostoista ja taloudesta huolehtiminen.

Oma-ohjaajan olisi hyvä haastateltujen työntekijöiden mukaan selvittää lapsen läheisverkostoa ja antaa muille työntekijöille selkeä kuva hyvistä ja huonoista kontakteista uuden lapsen elämässä. Verkostoa olisi hyvä selvittää myös lapsen vanhempien kanssa mahdollisuuksien mukaan. Työntekijöiden mukaan lapsi ei välttämättä itse pysty näkemään sitä, mitkä ovat hyviä tai huonoja kontakteja hänen elämässään. Omaohjaajuus koettiin hyvin tärkeäksi ja keskeiseksi osaksi omaa työtä, vaikka työnkuvaan kuuluukin myös muiden lasten ja arjen tapahtumien hoitoa. Omaohjaajan läsnäolon ja tämän roolin selkeys suhteessa muihin työntekijöihin katsottiin edesauttavan lapsen asettumista.

7.2.3 Uusi lapsi

Haastatteluissa nousi esiin parannusehdotus, joka koski uuden lapsen tuloa taloon. Lapsi voitiin tiedostetulla aikataululla tai kiireellisenä sijoituksena, mutta kummassakin tapauksessa katsottiin valmiiksi kootun ja hankitun ”starttipaketin” helpottavan tilannetta ja auttavan päivän rutiineja sujumaan suunnitellusti ilman turhia poikkeavuuksia. Paketti voisi työntekijöiden mielestä sisältää esimerkiksi uuden peiton, tyynyn, vuodevaatteet ja hygieniatarvikkeet, jotka suunniteltaisiin sukupuolikohtaisesti. Tämä valmis paketti helpottaisi lapsen muuttoa ja asettumista sekä saisi lapsen tuntemaan itsensä tervetulleeksi, koska kaikki nämä tavarat olisi valmiina juuri häntä varten. Haastateltujen työntekijöiden mukaan näin ei olla aina pystytty menettelemään.

Yhtenä haastattelun teemana uuden lapsen suhteen oli, miten suhtaudutaan siihen, mikäli uusi lapsi ei noudata ryhmäkodin sääntöjä. Työntekijöiden mukaan sääntöjen rikkominen ja virheiden sietoraja tulisi asettaa lapsen iän ja kehitystason mukaan. Tiettyyn pisteeseen asti voidaan sallia perussäännöistä poikkeaminen, mutta niitä tulisi kerrata ja niistä muistuttaa uudelle lapselle tarpeeksi säännöllisesti. Sääntöihin mukautumista ja niiden sisäistämistä uuden lapsen kohdalla haastateltujen mukaan helpottaisi uuden lapsen ja tämä perheen infor-

moiminen tulevan sijoituspaikan säännöistä ja käytänteistä. Useimmiten tämä ei ole mahdollista, mutta tutustumiskäyntien yhteydessä lapselle ja hoitavalle taholle tai perheelle olisi hyvä antaa mukaan tiivis tietopaketti talon perussäännöistä, tavoista ja käytänteistä. Tämän katsottiin osaltansa helpottavan uuden lapsen mukautumista talon tapoihin ja sääntöihin. Yhtenä uudistuksena sääntöjen lisäksi työntekijöiden mielestä lapselle kannattaisi painottaa, ettei kerro liikaa itsestänsä tai taustoista muille lapsille heti alussa. Tämän oletettiin haastateltujen kokemusten mukaan kääntyvän lähes joka kerta uutta lasta vastaan.

Haastateltujen työntekijöiden kokemusten pohjalta toivottiin selkeämpää työnjakoa ja tilanteen ennakointia ennen uuden lapsen tuloa yksikköön. Vastaavan ohjaajan toivottiin delegoivan selkeästi tarvittavat työtehtävät ja selittävän uuden lapsen kanssa suoritettavat viikkotehtävät. Viikkotehtävien suhteen haastatteluissa nousi pinnalle toive viikkotehtävien selittämiseksi. Toivottiin perusteluja sille, miksi niitä tehdään, mihin tuloksia käytetään ja kuinka pitkään viikkotehtäviä tullaan uuden lapsen kanssa tekemään. Viikkotehtäviin ja -ohjelmaan toivottiin tarkempaa perehdyttämistä, perusteluita ja aiheen selkeää avaamista. Viikkotehtävien ja -ohjelmien laatimisessa toivottiin toiminnanjohtajien auttavan, koska heillä on asiasta runsaasti tietoa ammattitaustansa takia.

7.2.4 Asettuminen ja kiintyminen

Uuden lapsen asettumisjakso eli kotikuukausi voisi työntekijöiden mukaan olla lyhyempi. Perustelut jakson pituudelle vaihtelevat, kun tarkastellaan lapsen taustaa, ikää ja tuloajankohdtaa. Työntekijöiden mukaan pitäisi ottaa huomioon esimerkiksi koulun alku. Mikäli uusi lapsi saapuu ennen koulun alkua, pitää lapsen koulukuntoisuus ottaa huomioon jaksoa suunnitellessa. Koulun aloittaminen muiden mukana vähentäisi vieraantumista muista luokkalaisista ja luultavasti edesauttaisi lapsen asettumista uuteen kouluunsa.

Mikäli lapsi on kuitenkin koko kuukauden suunnitellusti yksikön hoidossa, tulisi tämä haastateltujen työntekijöiden mukaan huomioida työvoimaresursseissa. Ryhmäkodin arjen pyörittäminen muuttuu hankalammaksi, mikäli samalla työntekijämäärällä pitää suorittaa arjen töiden lisäksi myös uuden lapsen vaatimat erikoistilanteet, kuten viikkotehtävät ja kotikoulu. Omaohjaajan läsnäolo ja mahdollisuus työskennellä ylimääräisissä vuoroissa tänä aikana olisi toivottua.

Haastatelluista suurin osa oli sitä mieltä, että uusien lasten suhteen DDP ja sen käyttö työmuotona ei ole vielä ottanut lopullista muotoaan. DDP:tä ei ole sinällään päästy käyttämään tarpeeksi uusien lasten kanssa, koska uusia tulokkaita ei ole tullut kovin paljon menetelmän käyttöönoton jälkeen. Työmuodon katsotaan kuitenkin lisäävän ymmärrystä lapsen ja tämän tunne-elämän suhteen.

Lapsen kiintymistä ja asettumista ryhmäkotiin on työntekijöiden mukaan vaikea arvioida. Kiintymisen tulokset ovat kuitenkin nähtävissä pidemmällä aikavälillä. Lapsen kiintymistä voi nähdä arjessa käytöksessä, eli miten hän toimii muiden talon ihmisten kanssa, ja puheesta, eli mitä kertoo, miten kertoo ja missä kertoo. Hyvänä esimerkkinä mainittiin esimerkiksi lapsen ruokapöydässä toimiminen. Sen katsottiin olevan selkeä paikka, jossa kiintyminen ja asettuminen näkyivät. Lapset useimmiten rauhoittuvat syömään ja kertovat avoimesti omista asioistaan ja siitä, miten muu päivä on mennyt. Myös vaikeampia asioita uskalletaan haastateltujen mukaan kertoa työntekijöille, mutta yleensä kahden kesken jossain rauhallisemmassa paikassa, esimerkiksi toimistossa.

7.3 Johtopäätökset

Ryhmäkotien lasten kokemus kotikuukaudesta vaihteli. Osa piti kotikuukautta hyvänä asiana ja osa taas liian pitkänä ja rajoittavana ajanjaksona. Lähes kaikki lapset kokivat saaneensa tarpeeksi omaa rauhaa. Työntekijöiden toimintaan oltiin pääasiassa tyytyväisiä, mutta myös joitakin kehittämiskohteita löytyi. Kokemus omaohjaajasta vaihteli. Osan mielestä omaohjaaja ja ei eronnut muista ohjaajista ja osan mielestä omaohjaaja on tärkeämpi kuin muut työntekijät ja hoitaa enemmän lapsen asioita. Lapset olivat kokeneet saaneensa alussa tarpeeksi apua talon aikuisilta. Siihen, miten muut ryhmäkodissa asuvat lapset olivat ottaneet uuden tulokkaan vastaan, oltiin pääosin tyytyväisiä, joskin pienimuotoista kiusaamista oli ilmennyt. Ryhmäkodin säännöt koettiin alussa kotioloista poikkeavina ja niihin oli vaikea tottua. Oman huoneen varustelutasoon ja viihtyvyyteen oltiin tyytyväisiä.

Ryhmäkodin yksiköiden työntekijöiden mukaan tiedonkulku toimii pääosin, mutta siinä on kuitenkin aukkoja ja parantamisen varaa. Useaan otteeseen esiin nostetun Nappula-tietojärjestelmän uskottiin ja toivottiin tuovan helpotusta tilanteeseen. Omaohjaajan roolin katsottiin olevan tärkeä niin lapselle kuin työntekijällekin. Omaohjaajan asema ja rooli auttaa uutta lasta asettumaan helpommin. Omaohjaajan tehtäviin ja alkuvaiheen viikko-ohjelmien tekoon ja niihin perehdyttämiseen kaivattiin lisää tietoa ja apua. Viikko-ohjelmien käytännöllisyys ja tarkoitus olisi hyvä selkeyttää kaikille tasoille alkaen toiminnanjohtajista ja päättyen ”rivityöntekijän” kautta myös sijaisille. Omaohjaajan toivottiin kokoavan kattavan ja selkeän kartan lapsen menneestä ja nykyisestä verkostosta, jota muukin työryhmä voi helposti seurata. Uuden lapsen virheet ja sääntöjen rikkominen tulee suhteuttaa lapsen ikään ja kehitystasoon.

Lähes kaikkien haastateltujen mielestä uuden lapsen saapumista ja asettumista toivottiin helpotettavan selkeämmällä työnjaolla ja tarvittavien tavaroiden ennakkoehdoilla. Työntekijöiden mukaan asettumisjakso eli kotikuukausi tulisi suhteuttaa lapsen taustaan, nykyti-

lanteeseen ja saapumisen ajankohtaan. Lapsen kiintymistä on haastateltujen mukaan vaikea arvioida ja tulokset on nähtävissä vasta pidemmällä aikavälillä.

8 POHDINNAT

8.1 Haastattelut

Alunperin tarkoituksenamme oli haastatella ryhmäkodin kaikkia työntekijöitä, johtoryhmä pois lukien. Lopulta haastatteluun pystyi osallistumaan kuitenkin vain neljä henkilöä. Kolme henkilöä ei päässyt osallistumaan haastatteluun sairastapauksen sekä muiden työtehtävien johdosta. Haastatteluun osallistuneista työntekijöistä kolme työskentelee Ryhmäkoti metsäpolulla ja yksi Riihenmäen ryhmäkodissa. Se, että toisesta ryhmäkodista osallistui vain yksi työntekijä, vaikuttaa mielestämme haastattelujen luotettavuuteen. Täten emme ehkä saaneet niin paljon tietoa Riihenmäen ryhmäkodin työntekijöiden mielipiteistä tulo- ja muutto-prosessiin liittyen, kuin olisimme halunneet emmekä välttämättä saaneet riittävää kokonais-kuvaa koko työyhteisön mielipiteistä. Vaikka ryhmäkotien välillä on paljon yhteistyötä ja työntekijät tekevät välillä työvuoroja myös toisessa yksikössä vakituisen yksikkönsä lisäksi, silti yksikköjen välillä voi olla eroja toimintatavoissa.

Lisäksi haastattelujen aloitus venyi hiukan ja haastateltavat olivat tulleet jo aamulla töihin ja olleet useamman tunnin työpaikan kokouksissa, joten haastattelutilanteessa valitsi hiukan kiireinen ilmapiiri. Mielestämme haastattelut onnistuivat kuitenkin hyvin ja haastateltavat olivat motivoituneita keskustelemaan ja vastaamaan kysymyksiin. Suunniteltua pienempi ryhmäkoko saattoi myös mahdollistaa sen, että jokainen sai suun vuoron ja kaikki pystyivät ainakin meidän mielipiteemme mukaan tuomaan ajatuksiaan ja tuntemuksiaan esille. Mielestämme keskustelu pysyi melko tarkasti ennalta määritellyissä teemoissa, eikä kysymystemme ulkopuolella olevia teemoja tullut kovinkaan paljon esiin. Tähän saattoi vaikuttaa se, että haastattelujen aikataulu muodostui melko tiukaksi. Olisi myös ehkä ollut hyvä, että emme olisi näyttäneet kysymyksiä osallistujille ennakkoon ja saattoikin käydä niin, että haastatellut pyrkivät vastaamaan mahdollisimman tarkkaan meidän asettamiimme kysymyksiin, eivätkä tuoneet omia kiinnostuksen kohteitaan esille.

Lasten haastattelut päätimme aikaisemmista suunnitelmistamme poiketen kuitenkin toteuttaa parihaastatteluina. Syynä tähän oli se, että koimme, että kaikkien lasten haastattelemisen kerralla olisi ollut ongelmallista ja kaikki eivät olisi välttämättä päässeet esittämään ajatuksiaan tarpeeksi vapaasti ja ryhmän hallinta olisi vaikeutunut. Alkuperäisten suunnitelmien jälkeen ajattelimme haastatella lapsia kahden-neljän hengen ryhmissä, mutta kaikkien lasten ja omien aikataulumme yhteen sovittamien muodostui vaikeaksi ja jouduimme haastattelemaan lapsia kahden hengen ryhmissä. Tämän takia fokusryhmähaastattelujen alkuperäinen tarkoitus ei ehkä täysin toteutunut ja olisi ehkä ollut mielekkäämpää perehtyä johonkin toiseen haastattelumenetelmään.

8.2 Analyysit

Työmme alkuperäinen tarkoitus oli kartoittaa uuden lapsen tulo- ja muuttoprosessinsuhteen sekä toimivia käytänteitä että löytää kehittämiskohteita. Kuitenkin työ lopulta painottui enemmän kehittämiskohteiden löytämisen suuntaan. Tämä johtui mielestämme ainakin osittain siitä, että etenkin työntekijöiden haastattelussa tuli enemmän keskustelua kehittämis-kohteista kuin toimivista käytänteistä. Käyttämämme haastattelumenetelmä ja -kysymykset olivat suhteellisen avoimia, joten haastatellut saivat itse pitkälti vaikuttaa haastattelun sisältöön. Jälkeenpäin tarkasteltuna myös haastattelukysymykset saattoivat olla sellaisia, että niissä painottui enemmän kehittämiskohteet kuin toimivat työkäytännöt, vaikka tämä ei tavoitteenamme ollutkaan.

Olemme kumpikin tämän opinnäytetyön tekijöistä työskennelleet Laaban Oy:n palveluksessa ja mielestämme uuden lapsen tulo- ja muuttoprosessiin liittyy myös paljon hyviä käytänteitä, jotka eivät nousseet haastattelussa esille.

8.3 Tulokset ja tavoitteiden saavuttaminen

Mielestämme saimme melko hyvin vastattua asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Kuten edellä onkin kuvattu, niin haastateltavien määrä jäi etenkin työntekijöiden ja varsinkin Riihenmäen Ryhmäkodin henkilöstön osalta pieneksi. Lisäksi toimivien käytänteiden kuvaaminen jäi suunniteltua ohuemmaksi. Lisäksi itse tulo- ja muuttoprosessista oli vaikeaa löytää lähdemateriaalia, joten opinnäytetyön tuloksia ei oikein voinut verrata olemassa oleviin tutkimuksiin. Toisaalta, koska käytimme tutkimusmenetelmänä tapaustutkimusta, niin vertailun tekeminen ei ole mielestämme tarkoituksenmukaista. Tapaustutkimuksen periaatteiden mukaan kyse on ainutlaatuisesta tapauksesta, eikä tapauksia voi verrata keskenään.

Yhtenä tavoitteenamme oli pohtia Laaban Oy:ssä käytettävän keskeisen työmuodon DDP:n soveltamista tulo- ja muuttoprosessissa. DDP:n käyttö ei noussut haastatteluissa juurikaan esille. Haastateltujen mukaan DDP:tä ei ole päästy soveltamaan tulo- ja muuttoprosessissa johtuen lähinnä siitä, ettei menetelmän käyttöönoton jälkeen ole Ryhmäkoti Metsäpolkuun tullut uusia asiakkaita. DDP näkyy kuitenkin käytännön tasolla arjen toiminnoissa ja työmenetelmissä. DDP:n käyttämisen syventämiselle ja menetelmän tarkemmalle perusteleminen olisi tarvetta ja kysyntää. Mielestämme DDP:n lisäkoulutus olisi tarpeellista, jotta menetelmää voitaisiin paremmin soveltaa tulo- ja muuttoprosessissa. Lisäkoulutuksesta olisi näin ollen hyötyä niin työnantajalle kuin työntekijöillekin.

Tulo- ja muuttoprosessiin liittyvät käytänteet, ohjeistukset ja menetelmät eivät haastattelujen valossa välity riittävällä tavalla työnantajalta työntekijöille. Tulo- ja muuttoprosessissa käytettäviin työmenetelmiin olisi kaivattu tarkempaa ohjeistusta ja perusteluja. Esimerkiksi uuden lapsen kanssa tehtävien kirjallisten harjoitteiden tekemisestä ei tuntunut haastatelluilla olevan selkeää kuvaa tai perusteltua syytä, ja kirjallisten aineistojen jatkokäyttö on jäänyt epäselväksi työntekijöille. Työnantajan osalta kaivattaisiin avoimuutta ja perusteluja menetelmien käytön suhteen. Tätä osa-aluetta kannattaisi nähdäksemme parantaa, jotta tehty työ ja lapsen alkuvaiheen asettuminen helpottuisi ja selkeytyisi.

Mielestämme laatimamme opinnäytetyön avulla voidaan uuden lapsen tulo- ja muuttoprosessia kehittää Laaban Oy:ssä. Uskoisimme, että laatimastamme työstä on apua uusien prosessikuvauksen laatimisessa. Olemme kuitenkin sitä mieltä, että työmme tuloksia ei voida soveltaa mitenkään valtakunnallisella tasolla, eikä edes jonkin toisen lastensuojelu laitoksen toiminnassa, vaan tuloksia voidaan soveltaa ainoastaan Laaban Oy:n kahdessa yksikössä. Olemme laatineet haastattelukysymykset työn toimeksiantajan toiveiden sekä Laaban Oy:n käytänteiden pohjalta, joten tuloksia on vaikeaa soveltaa muihin laitoksiin. Uskomme kuitenkin, että myös muissa lastensuojelulaitoksissa voi olla samankaltaisia toimintamuotoja ja kehittämiskohteita, joten tämän opinnäytetyön tuloksia voisi olla mahdollista käyttää jossakin toisessa laitoksessa tehtävän tulo- ja muuttoprosessin toimivuuden arvioinnin pohjana, mutta tuloksia ei voi sellaisenaan soveltaa muihin toimipaikkoihin.

8.4 Tulosten soveltaminen ja jatkotutkimusaiheet

Laaban Oy:n johtoryhmän on tarkoitus soveltaa opinnäytetyömme tuloksia uuden asiakkaan tulo- ja muuttoprosessin prosessikuvauksen laatimisessa. Emme itse suoraan sovelta näitä tuloksia käytäntöön, vaan tulokset luovutetaan Laaban Oy:n käyttöön. Tarkoituksenamme on käydä esittelemässä opinnäytetyön tulokset Laaban Oy:n henkilöstökokouksessa. Lisäksi opinnäytetyön tuloksia tullaan käyttämään henkilöstön kehittämissuunnitelman pohjana.

Laaban Oy:ssä ei ole ainakaan tässä vaiheessa suunniteltu työhöme liittyvää jatkotutkimusta. Mikäli opinnäytetyömme tulosten pohjalta tehdään jotain kehittämistoimenpiteitä, niin mielestämme hyvä jatkotutkimusaihe voisi olla näiden muutosten toteutumisen arviointi. Muutosten toteutumista voisi arvioida suhteessa tällä hetkellä vallitseviin käytänteisiin.

LÄHTEET

Aaltola, J., Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmenetelmiin 1. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusu-vuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu - Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 145-162.

Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Taito-, taide ja muotoilualojen tutki-muksen välineet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Becker-Weidman, A. 2010. Dyadic Developmental Psychotherapy - An Evidence-Based Treat-ment For Disorders of Attachment. Viitattu 21.9.2010.

<http://ezinearticles.com/?Dyadic-Developmental-Psychotherapy---An-Evidence-Based-Treatment-For-Disorders-of-Attachment&id=1434434>

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirja-paino Oy.

Holma, T. 2003. ITE 2 - Opas uudistuneen itsearviointi- ja laadunhallintamenetelmän käyt-töön. Helsinki: Hakapaino Oy.

Hughes, D. 2010. The DDP Model. Treatment and Parenting. Viitattu 21.9.2010.

<http://www.danielhughes.org/About%20DDP.htm>

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2006. Turvaverkko vai trampoliini. Helsinki: WSOY Oppimateriaa-lit Oy.

Kaikki Mukaan - Yhdessä kehittämisen käsikirja. 1999. Työterveyslaitos. Helsinki: MIKTOR.

Kari, M. & Pakaslahti, J. EU-Suomen sosiaalityöjärjestelmä. 2003. Helsinki: Yliopistopaino.

Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P., Laiho, K., Sarvimäki, P., Karjalainen, P., Seppänen, M. 2007. Sosiaalityön käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kinnunen, S. 1999. Lasten psykiatrinen osastohoito. Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. (toim.) Ulos umpikujasta - Miten auttaa tunnehäiriöistä lasta? Porvoo: WSOY - Kirjapainoyksikkö, 73-93.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Känkänen, P. 2009. Siirtymät sijaishuollossa. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Yliopistopaino, 232-240.

Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Yliopistopaino.

Menetelmät. 2005. Tilastokeskus. Viitattu 15.6.2010.

<http://www.stat.fi/tup/surveylab/menetelmat.html>

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Metsämuuronen, J. 2007. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 2. 4. Painos. Vaa-jakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Multanen, L., Bredenberg, K., Koskensalmi, S., Lauttio, L-M., Pahkin, K. 2004. Parempi työyhteisö - avaimia kehittämiseen. Työterveyslaitos. Helsinki: Otamedia Oy.

Mäntyranta, T. & Kaila, M. 2008. Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. Duodecim 2008;124(13):1507-13. Viitattu 17.6.2010.

http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtiha-

[ku&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtiha-](http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtiha-ku&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtiha-)

[ku__spage=%2Fportlet_action%2Fdlehtihakuartikkeli%2Fviewarticle%2Faction&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_tunnus=duo97349&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_p_frompage=uusinnumero](http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtiha-ku__spage=%2Fportlet_action%2Fdlehtihakuartikkeli%2Fviewarticle%2Faction&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_tunnus=duo97349&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_p_frompage=uusinnumero)

Nordman, L. 2002. Terveiden ja sairaanhoito 1800-luvun lopulle.

<http://www.valt.helsinki.fi/projects/kmuisti/matapupu/suutari/historia/terve800.htm>

Poutiainen, P. 2009. Vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia DDP® auttaa traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa. Viitattu 21.9.2010.

<http://www.pstt.fi/index.php?page=P0902231336198ECD>

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsinki: Yliopistopaino.

Roos, J P. 2004. Huostaanottokirja. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen laadunhallinta. Jyväskylä: Kirjapaino Oma Oy.

Räsänen, P., Anttila, A-H. & Melin, H. 2005. Tutkimus menetelmien pyörteissä. Juva: WS Bookwell Oy.

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa -Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Salin, S. 2009. Sisällön analyysi ja mallin rakentaminen Qualitative research methods in nursing science, 6 ects. Viitattu 28.11. 2010.

http://www.med.utu.fi/hoitotiede/tutkijakoulu/education/doctoralcourses/Sirpa_Salin_12112009.pdf

Sijaishuoltoon siirtyminen. 2010. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 29.11.2010.

[http://www.sosiaaliportti.fi/fi-](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/siirtyminen/)

[FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/siirtyminen/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/siirtyminen/)

Sorsa, M. 2003. Lapsen ja hoitajan yhteistyösuhde lastenpsykiatrisella osastolla. Teoksessa Munnukka, T. & Aalto, P. (toim.) Minun hoitajani - Näkökulmia omahoitajuuteen. Vantaa: Dark Oy.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 28.11.2010.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html.

Valtakunnalliset sijaishuollon Laatuksriterit. 2005. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisu
18. Toinen painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Welcome. 2010. Dyadic developmental psychotherapy institute. Viitattu 21.9.2010.
<http://www.dyadicdevelopmentalpsychotherapy.org>

LIITTEET

KYSYMYKSIÄ TYÖNTEKIJÖILLE

- Esitellään itsemme, opparin ja haastattelun tarkoitus.
- Kerromme oman roolimme haastattelussa (ei osallistuvina)
- Kerrotaan, että haastattelu videoidaan, käsitellään aineisto luottamuksella anonymisti ja käytön jälkeen hävitetään.
- Esitellään teemat haastateltaville, jotta kaikkia ajatuksia ei suolleta ulos kerralla.
- Haastateltavat pääsevät jaottelemaan ajatuksiansa valmiiksi.
- Kysytään haastateltavilta, mitä toiveita tai ideoita heillä on keskusteluaiheen suhteen

Teemat:

1. tulo- ja muuttoprosessi
2. käytännön asiat
3. työnjako (ylim. työntekijä)
4. kiinnittyminen ja asettuminen
5. tulo- ja muuttoprosessin arviointi
6. vapaa sana

kysymykset:

1. tulo- ja muuttoprosessi

- miten uuden lapsen asioista informoiminen mielestänne toimii nyt?
- onko informoinnissa mielestänne jotain kehitettävää?
- miten mielestäsi uuden lapsen tuloon kannattaa valmistautua henkilökohtaisella tasolla?
- millä tavalla muiden lasten informointi olisi omien kokemusten mukaan hyvä toteuttaa uuden asiakkaan saapuessa?

2. käytännön asiat

- millaisia kokemuksia teillä on ollut huoneen kuntoon laittamisessa ja tavaroiden hankinnassa uuden lapsen kanssa?
- miten on toimittu lapsen kanssa, kun on esiintynyt vaikeuksia esimerkiksi sääntöjen noudattamisen suhteen?

3. työnjako

- millaisena olet kokenut nykyisen työnjaon uuden lapsen asioita hoidettaessa?
- miten mielestäsi työn ja vastuun jako toimii ja miten sitä voisi kehittää?
- miten voisi kuvailla omaohjaajan tehtävää ja roolia uuden lapsen kanssa?
- millaisia kokemuksia itselläsi on tästä?
- mitä haluaisi kehittää ja mitä yhteisiä käytäntöjä haluaisit ottaa käyttöön?
- millaisia kokemuksia sinulla on uuden lapsen viikko-ohjelman laatimisesta ja toteuttamisesta?
- millaisena koet uuden lapsen ”verkoston” selvittämisen?

4. kiintyminen ja asettuminen

kun uusi lapsi saapuu, on käytössä ns. kotikuukausi eli kuukauden mittainen kiintymisjakso.

millaisia kokemuksia on ollut kotikuukaudesta?

mitä silloin on tapahtunut?

mitä toivoisi tapahtuvan?

mitkä ovat oman kokemuksen mukaan edistäneet, mitkä heikentäneet kiintymistä tai kiinnittymistä?

millaisia työvälineitä DDP-työskentely mielestäsi antaa tilanteeseen?

5 .tulo- ja muuttoprosessin arvionti

miten mielestäsi tulo- ja muuttoprosessin onnistumista voidaan arvioida?

mihin seikkoihin pitäisi arvioinnissa kiinnittää huomiota?

6. vapaa sana

lasten kysymykset

- esitellään itsemme, opparin ja haastattelun tarkoitus.
- kerromme oman roolimme haastattelussa (ei osallistuvina)
- kerrotaan, että haastattelu videoidaan, käsitellään aineisto luottamuksella anonyymisti ja käytön jälkeen hävitetään.
- esitellään teemat haastateltaville, jotta kaikkia ajatuksia ei suolleta ulos kerralla.
- haastateltavat pääsevät jaottelemaan ajatuksiansa valmiiksi.
- kysytään haastateltavilta, mitä toiveita tai ideoita heillä on keskusteluaiheen suhteen

teemat:

1. tulo taloon
2. aikuiset
3. kotikuukausi
4. mitä vielä haluaisit kertoa?

taloon tulo

- kuinka kauan olet asunut ryhmäkodissa?
- muistatko, mitä on jäänyt mieleen tänne tulosta, ihan siitä alusta?
- mitä silloin tapahtui?
- mikä oli uutta ja yllättävää, mikä taas ei?
- mikä oli kivaa, mikä ei?

- miten aikuiset mielestäsi ottivat sinut vastaan saapuessasi?
- miten mielestäsi muut lapset ottivat sinut vastaan saapuessasi?
- mitä mieltä olit omasta huoneestasi?

2. aikuiset

- oliko sinulle saapuessasi nimetty joku tietty aikuinen (omaohjaajaksi)?
- miten sinun kokemuksen mukaan omaohjaaja eroaa alussa muista ohjaajista?
- millaista apua olisit alussa halunnut aikuisilta?
- saitko halutessasi ”omaa rauhaa”?

3. kotikuukausi

- miten kotikuukausi sujui?
- mitä silloin tapahtui?
- mikä siinä oli kivaa, mikä tylsää?

4. mitä vielä haluaisit kertoa?